

EKOLOGIA OGÓLNA

WBNZ 884

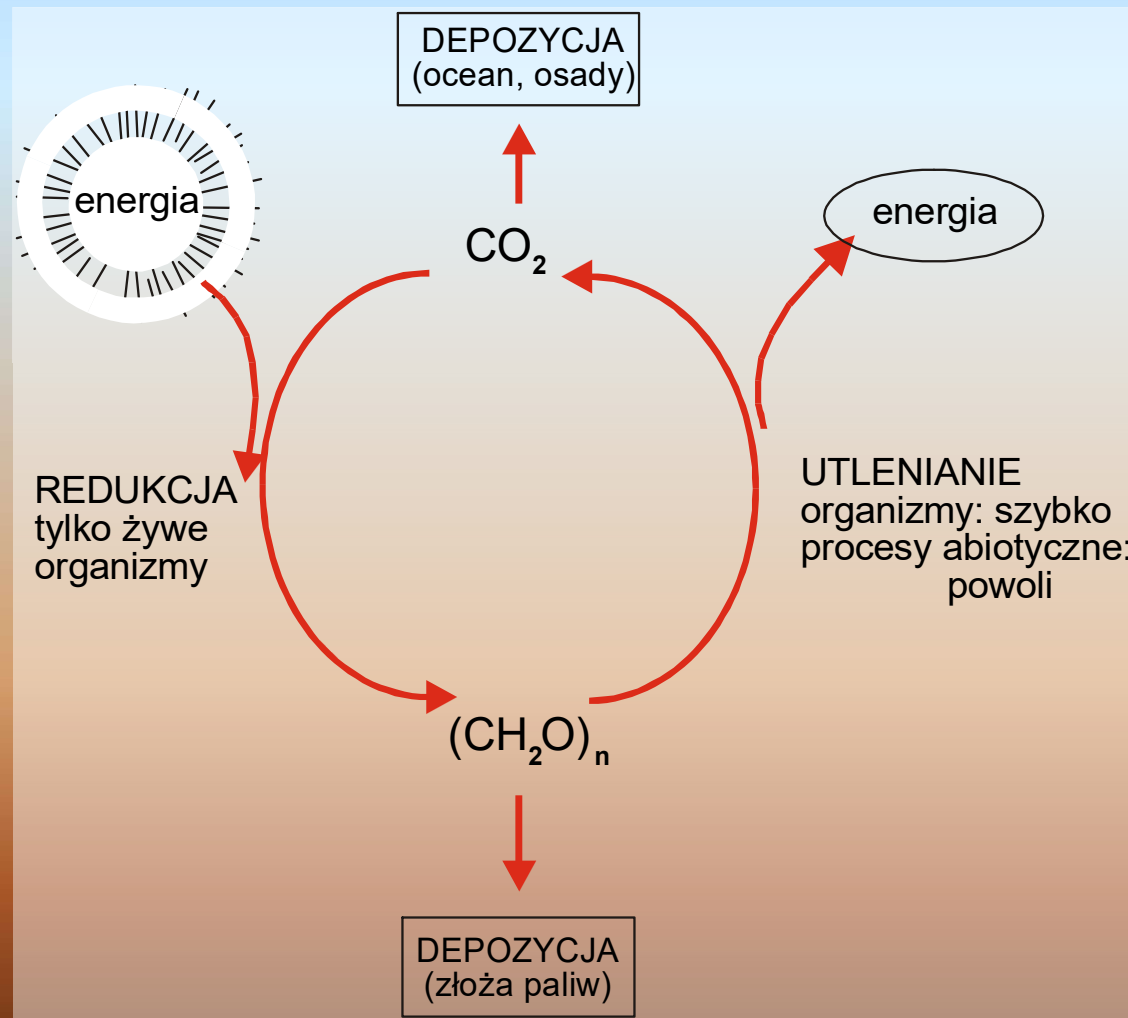
Wykład 6

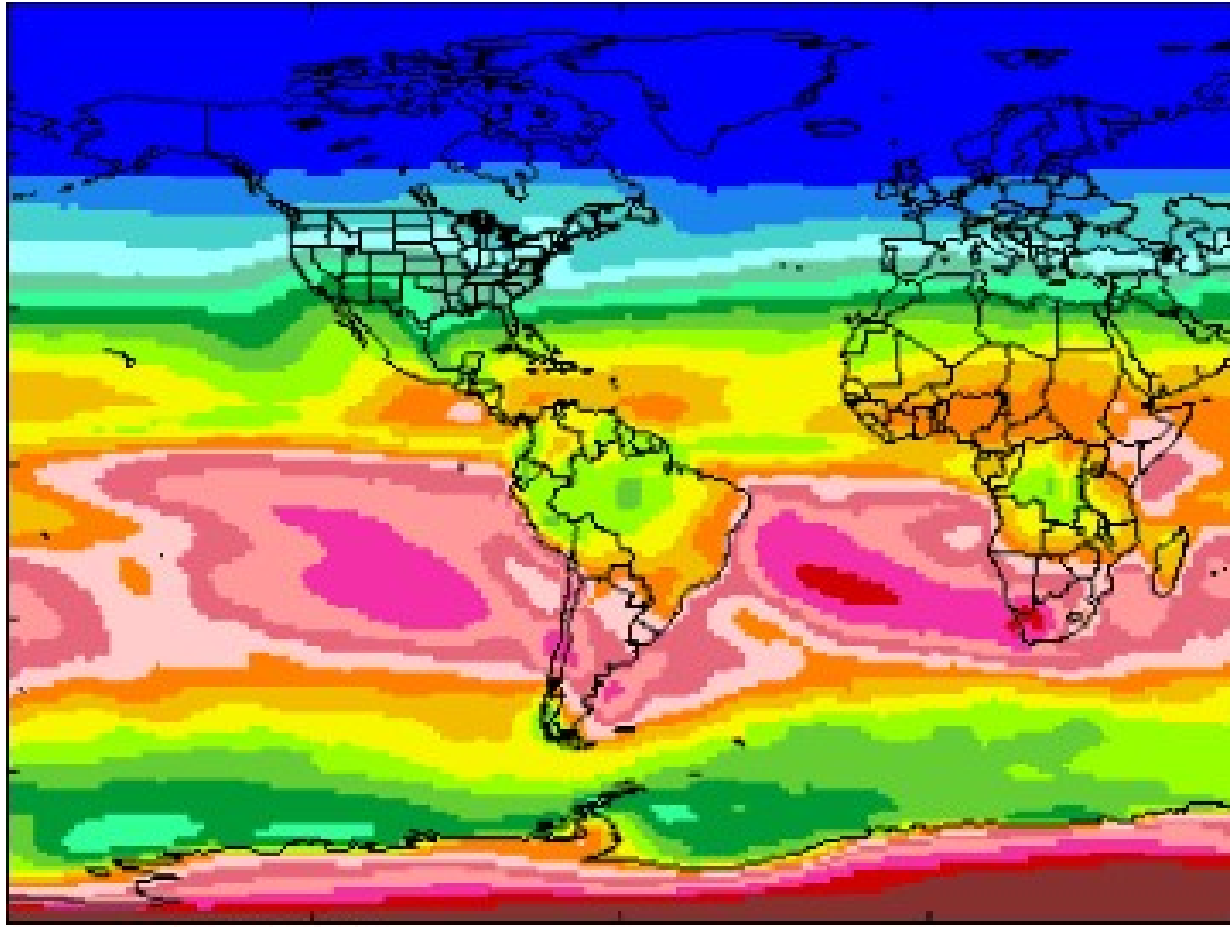
Gleby

Biomy

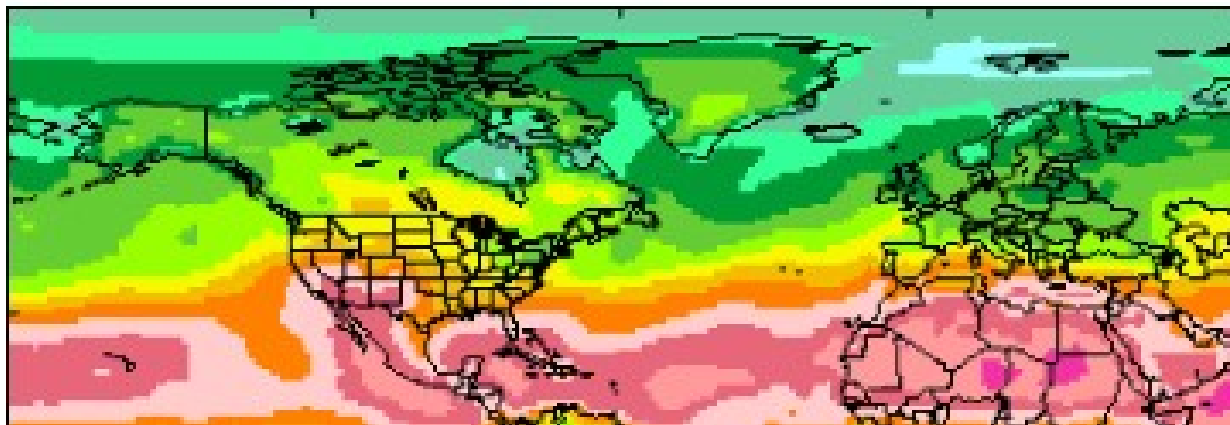
Ekosystemy

Życie biosfery = cykl redoks węgla

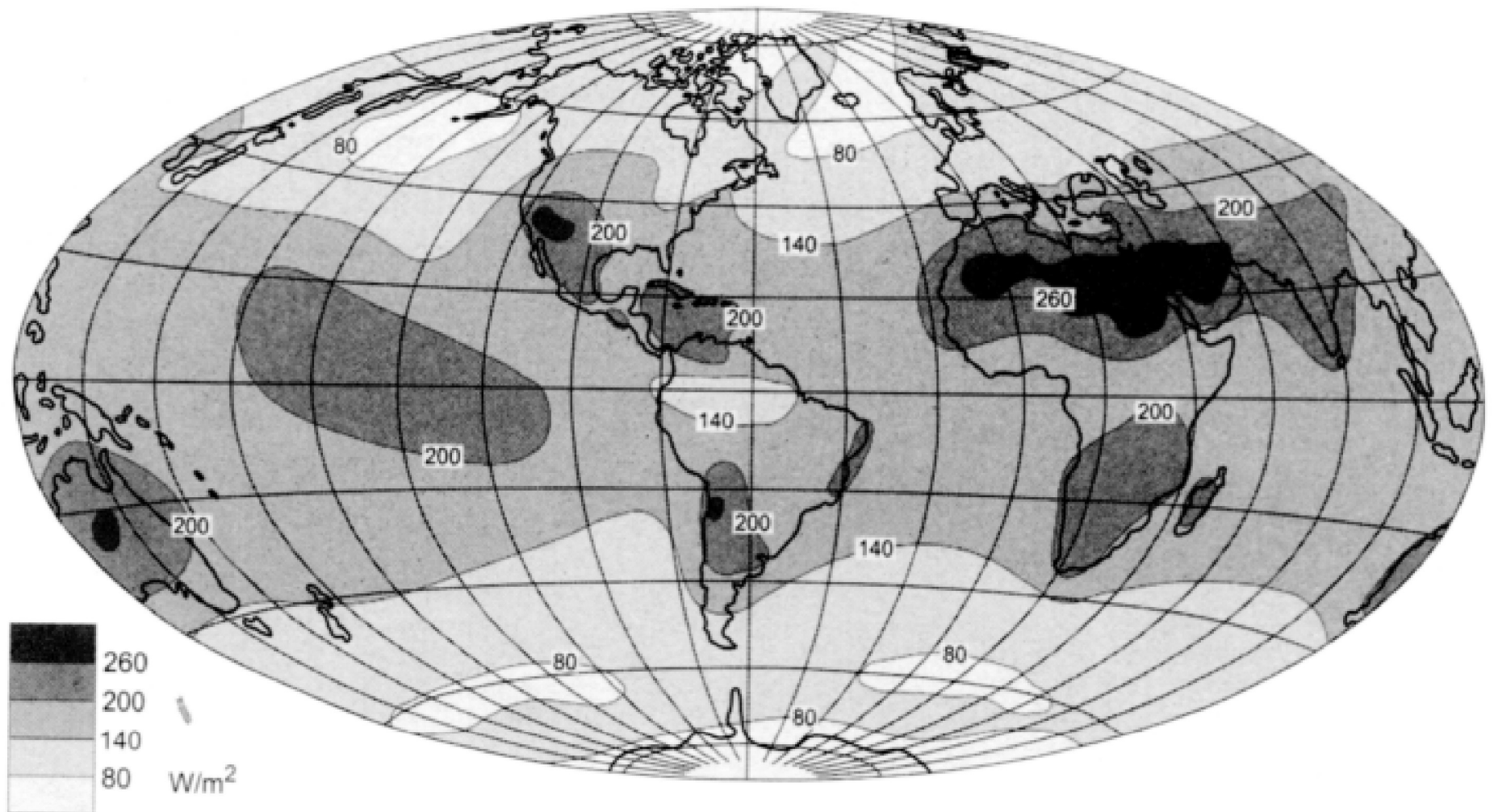

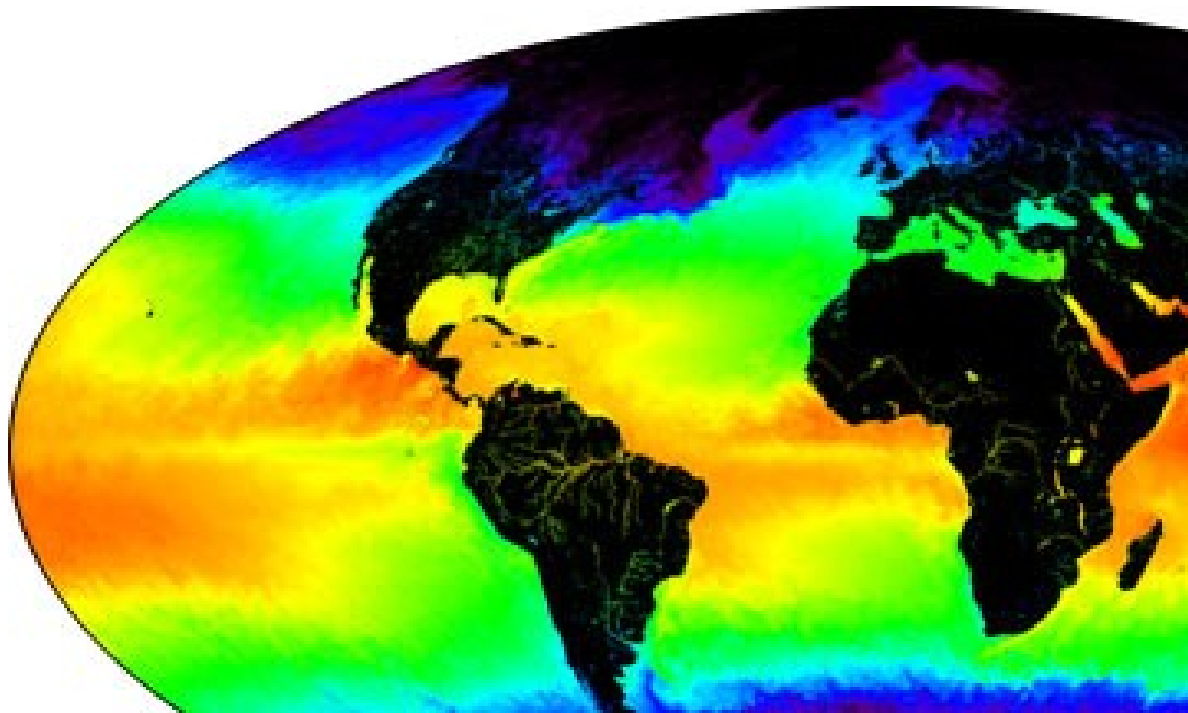
January 1984-1993

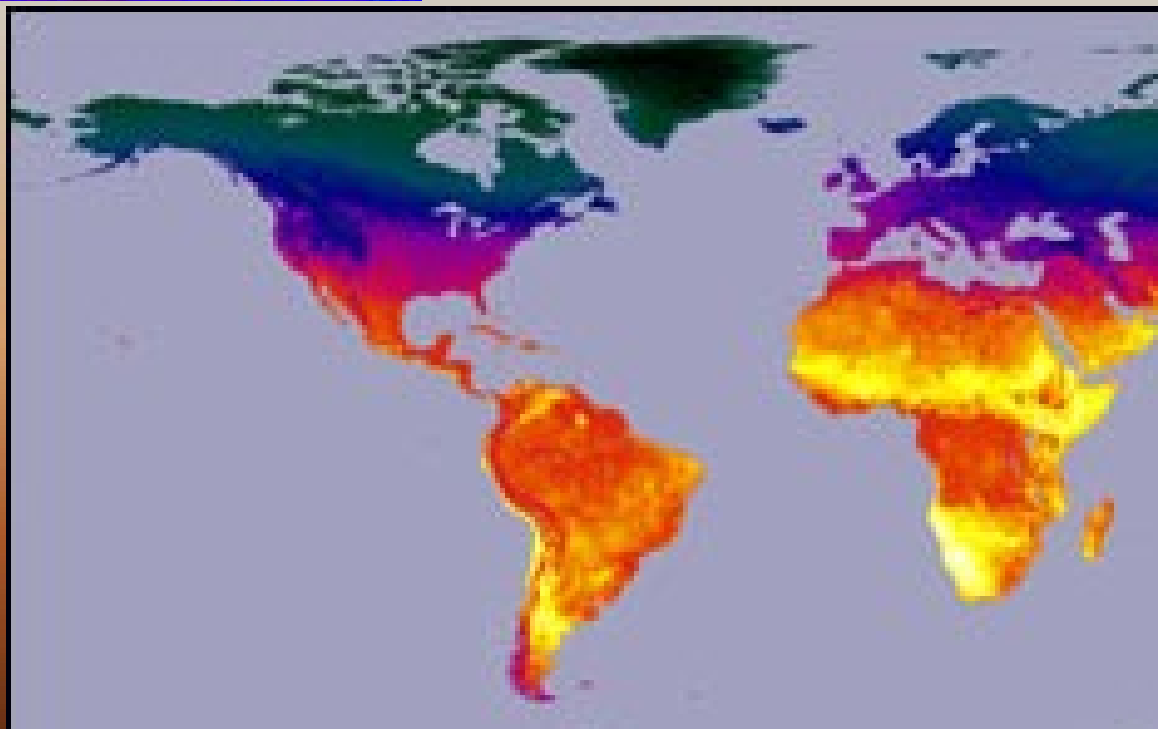
Nasłonecznienie
 $\text{kWh} \times \text{m}^{-2} \times \text{doba}^{-1}$

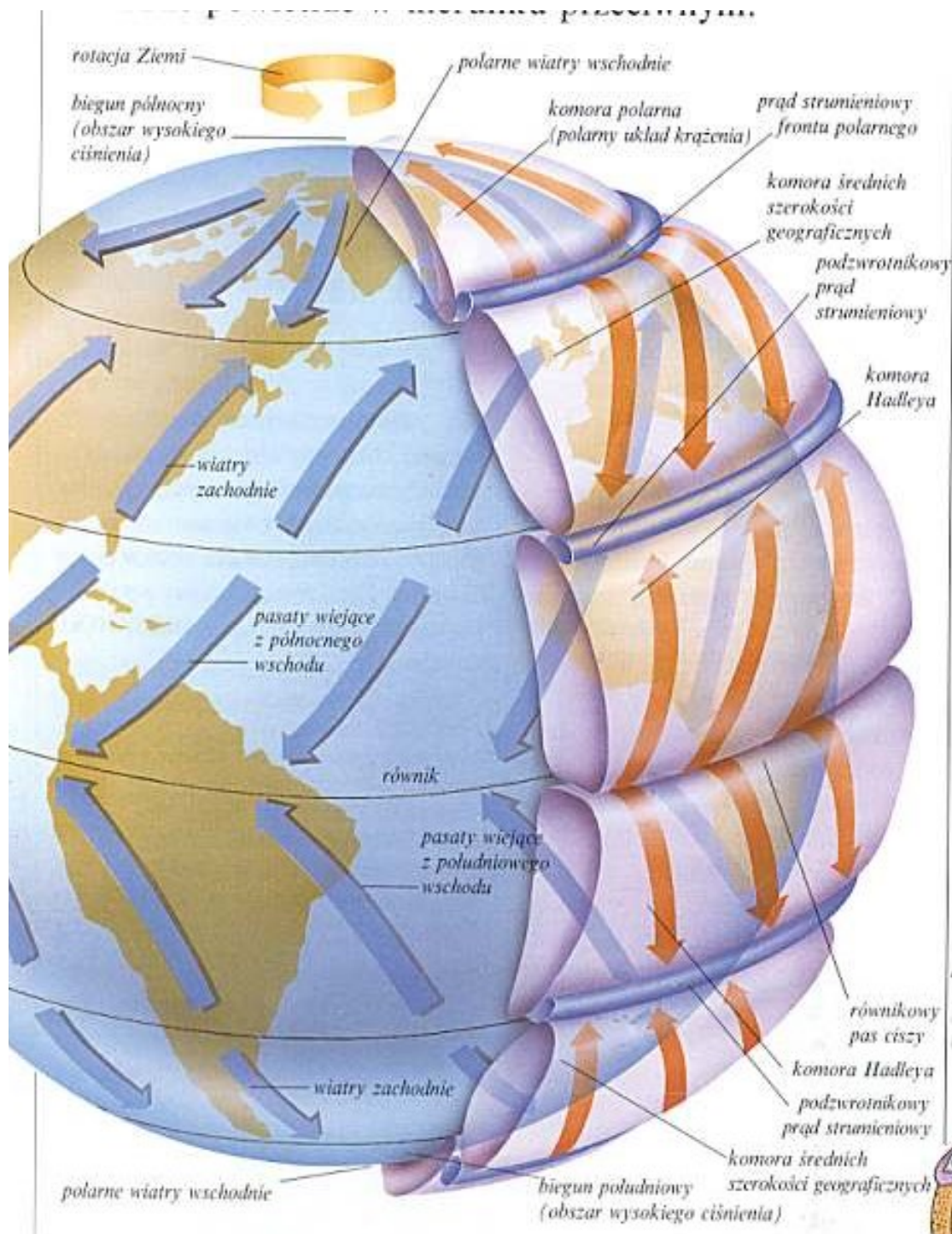
Energia promieniowania słonecznego

STREFOWOŚĆ
TEMPERATUR
NA POWIERZCHNI
OCEANÓW
I LĄDÓW

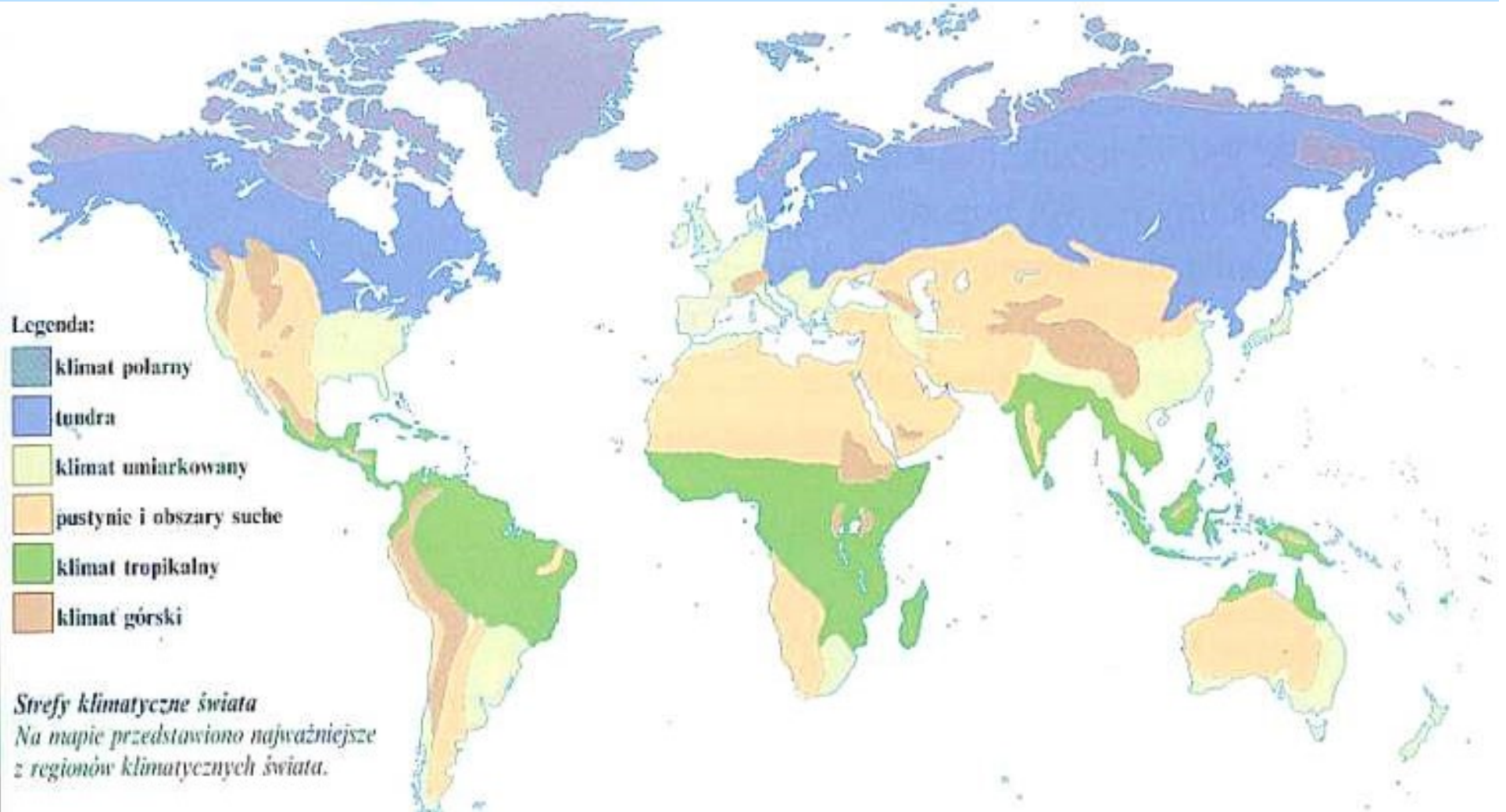

Cyrkulacja atmosferyczna

Determinuje strefowość opadów (lokalną wilgotność klimatu)

STREFY KLIMATYCZNE ŚWIATA

BIOM:

fragment biosfery,

odznaczający się typowymi warunkami środowiskowymi,
determinującymi tempo produkcji i dekompozycji
(czyli bilans materii organicznej),

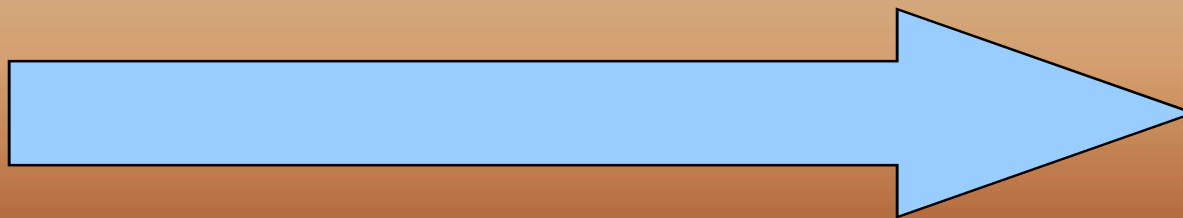
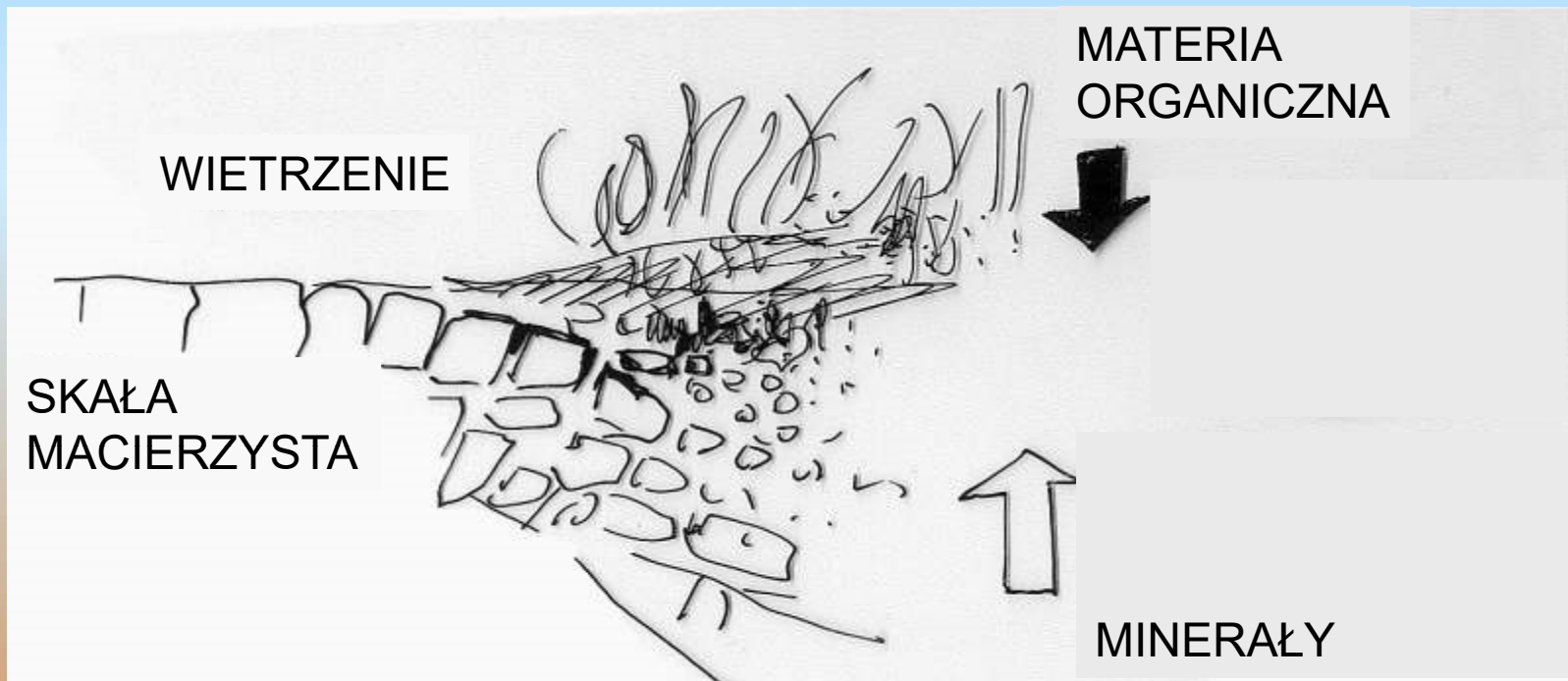
w konsekwencji:

rozwój charakterystycznych gleb i roślinności;

- Pojęcie biomu można rozszerzyć na typowo ukształtowane obszary oceanów

NIE MYLIĆ Z KRAINĄ BIOGEOGRAFICZNĄ!

POWSTAWANIE GLEBY

Czas

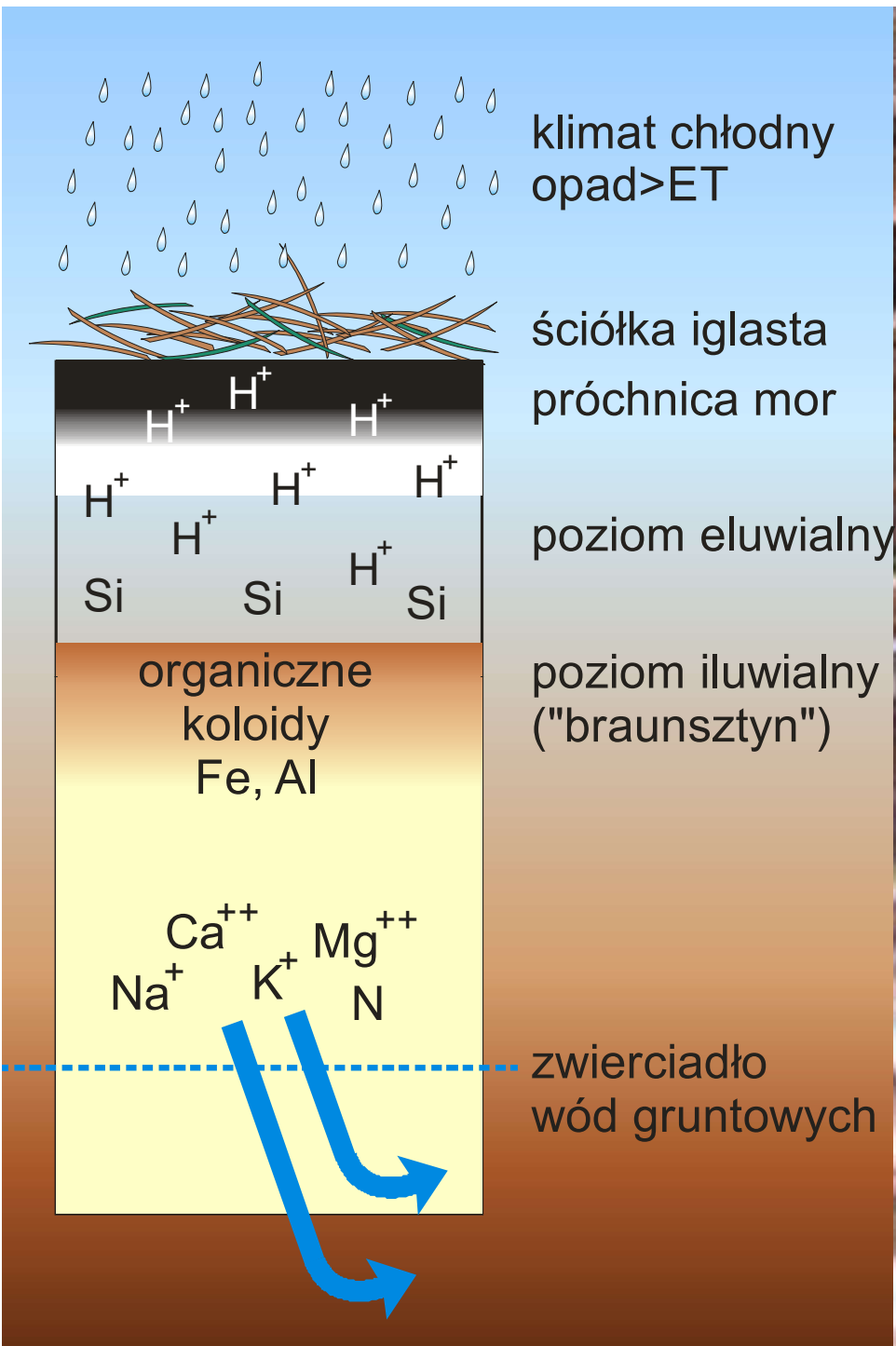
GLEBA:

Mieszanka rozdrobnionych cząstek mineralnych i związków pochodzenia organicznego;

PROCESY:

- Erozja fizyczna i dekompozycja biomasy;**
- Ciągła praca organizmów;**
- Domknięcie obiegu pierwiastków.**

Proces bielicowania

Gleba bielicowa
Puszcza Niepołomicka

Gleba bielkowa (Puszcza Niepołomska)

Gleba bielkowa (Puszcza Niepołomska)

Poziom próchniczny (próchnica nadkładowa mor)

Poziom wymywania (eluwialny)

Poziom wzbogacania (iluwialny)

Poziom skały macierzystej (piasek)

Proces brunatnienia

Rola makrofauny
glebowej
(dżdżownice i in.)

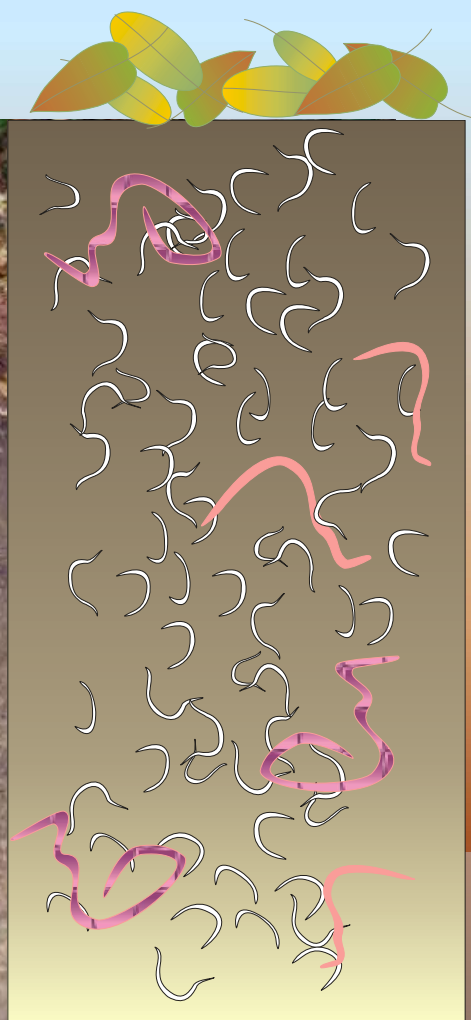
klimat
umiarkowany
opad \geq ET

ściółka liściasta

próchnica mull

bogata
fauna
glebowa
(silne mieszanie)

Gleba brunatna
oglejona

Gleba brunatna, oglejona (Puszcza Niepołomicka)

Ściółka

Poziom organiczny

Poziom próchniczny (próchnica mull)

Poziom wzbogacenia

Poziom glejowy (cętki)

Gleba torfowo-glejowa (Puszcza Niepołomicka)

Poziom organiczny (torf)

Poziom próchniczny

Poziom glejowy

Woda gruntowa

Proces darniowy (kalcyfikacja, powstawanie czarnoziem)

klimat chłodny
umiarkowany
opad \leq ET

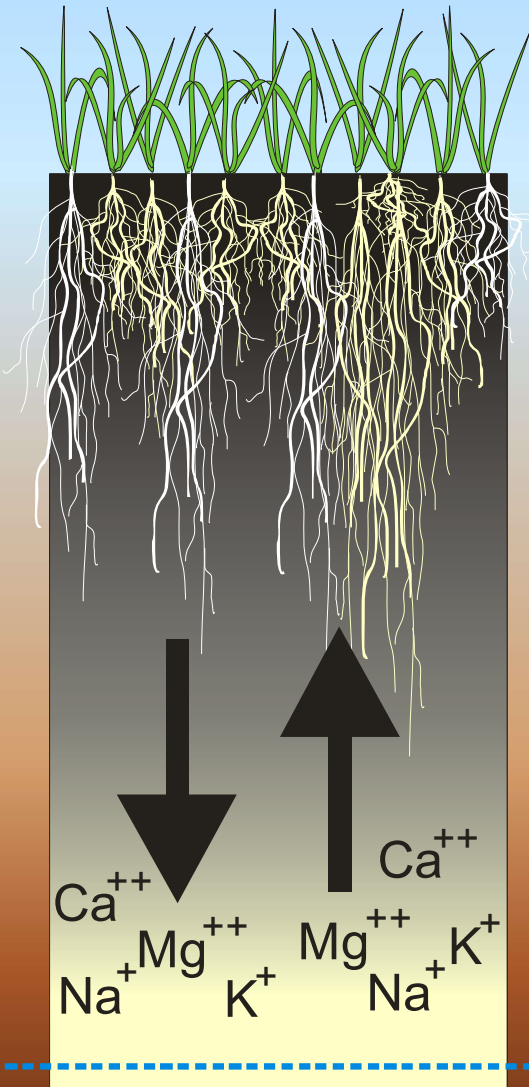
roślinność
trawiasta

dużo próchnicy

obfite
systemy
korzeniowe

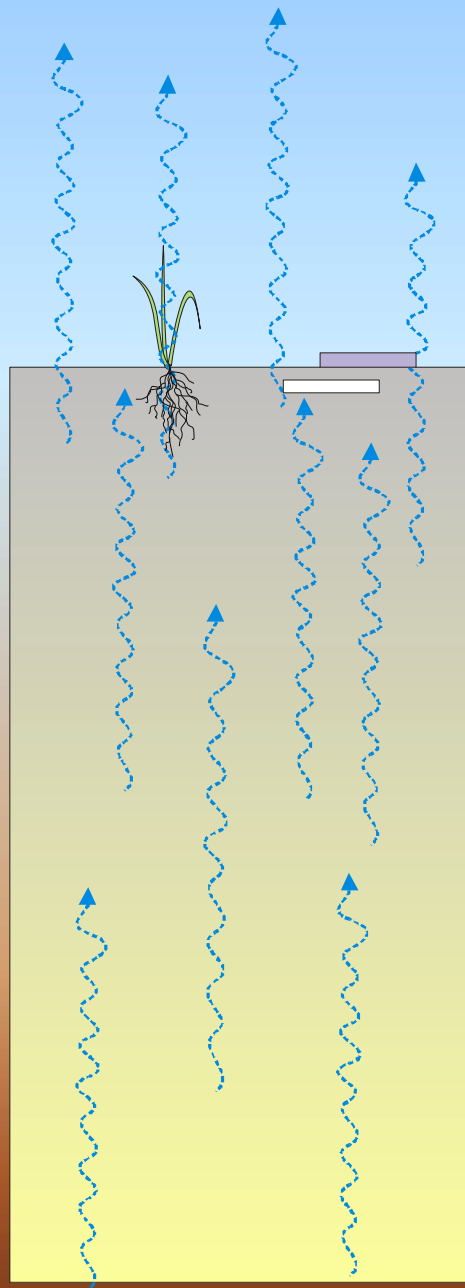
strefa
wzbogacenia
 CaCO_3

zwierciadło
wód gruntowych

wiki

Gleby pustynne
kalcyfikacja
salinizacja

klimat ciepły
opad \ll ET
silne parowanie

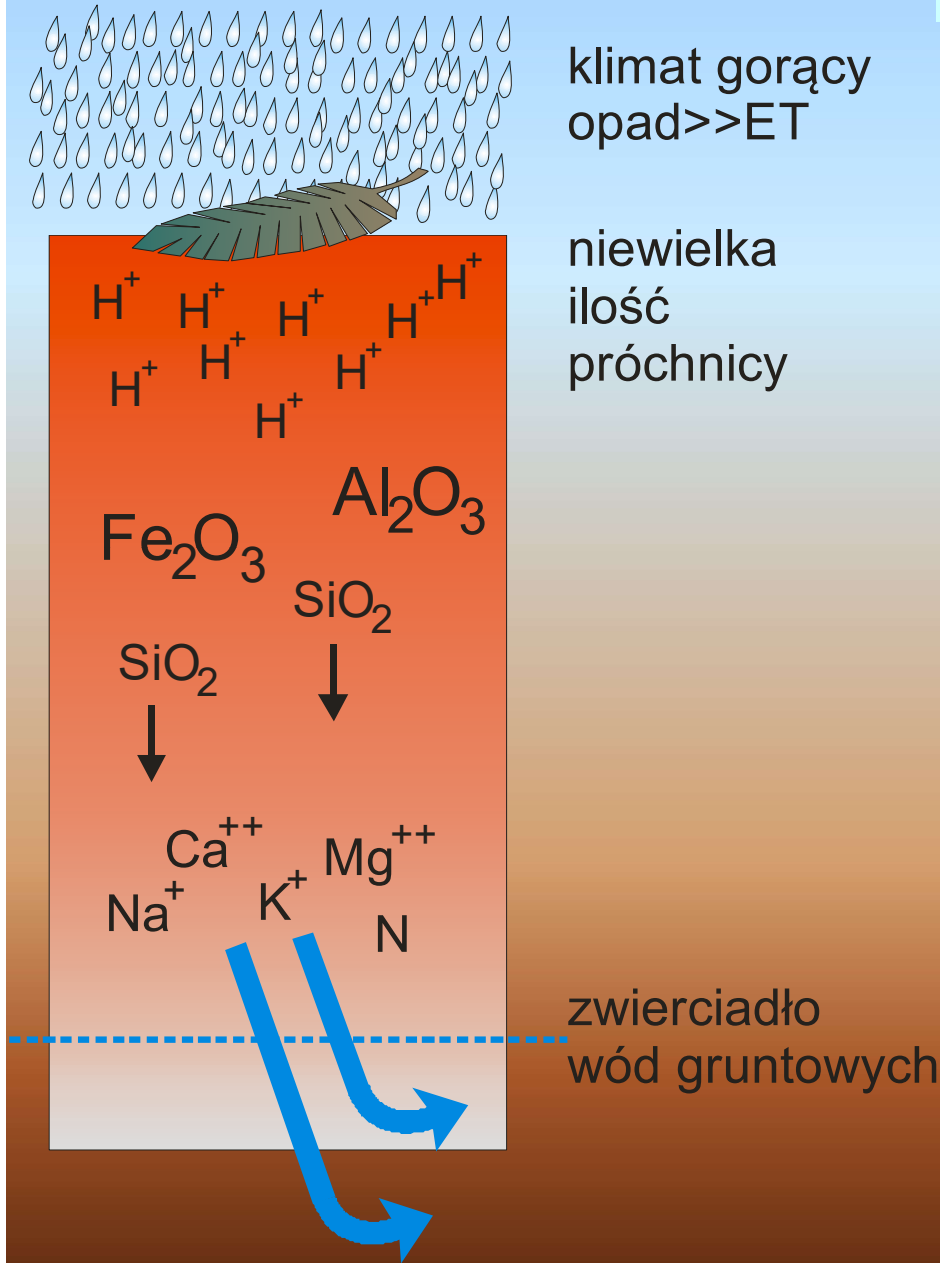
zasolenie

niewiele
próchnicy

Proces lateryzacji (ferralizacji)

Venezuela;
Choroni

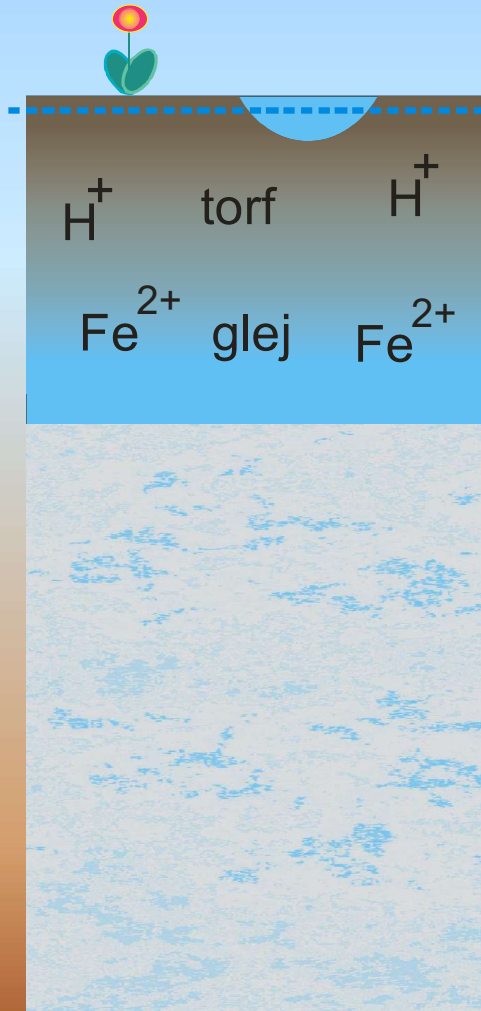
Venezuela, Caracas

Kenia, Samburu

Gleby tundrowe – proces gleizacji

zwierciadło
wód gruntowych
warunki beztlenowe

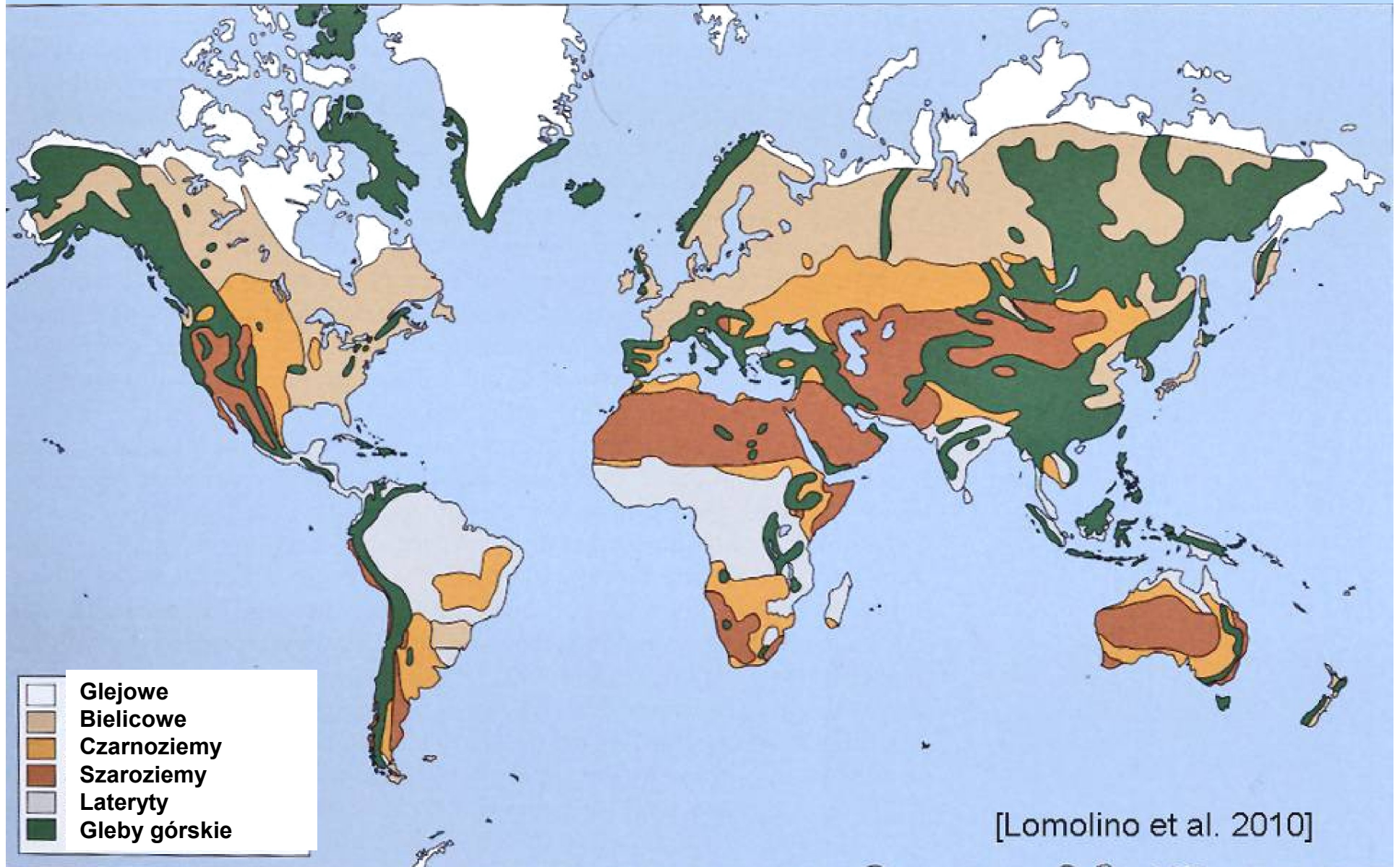
wieczna zmarzlina

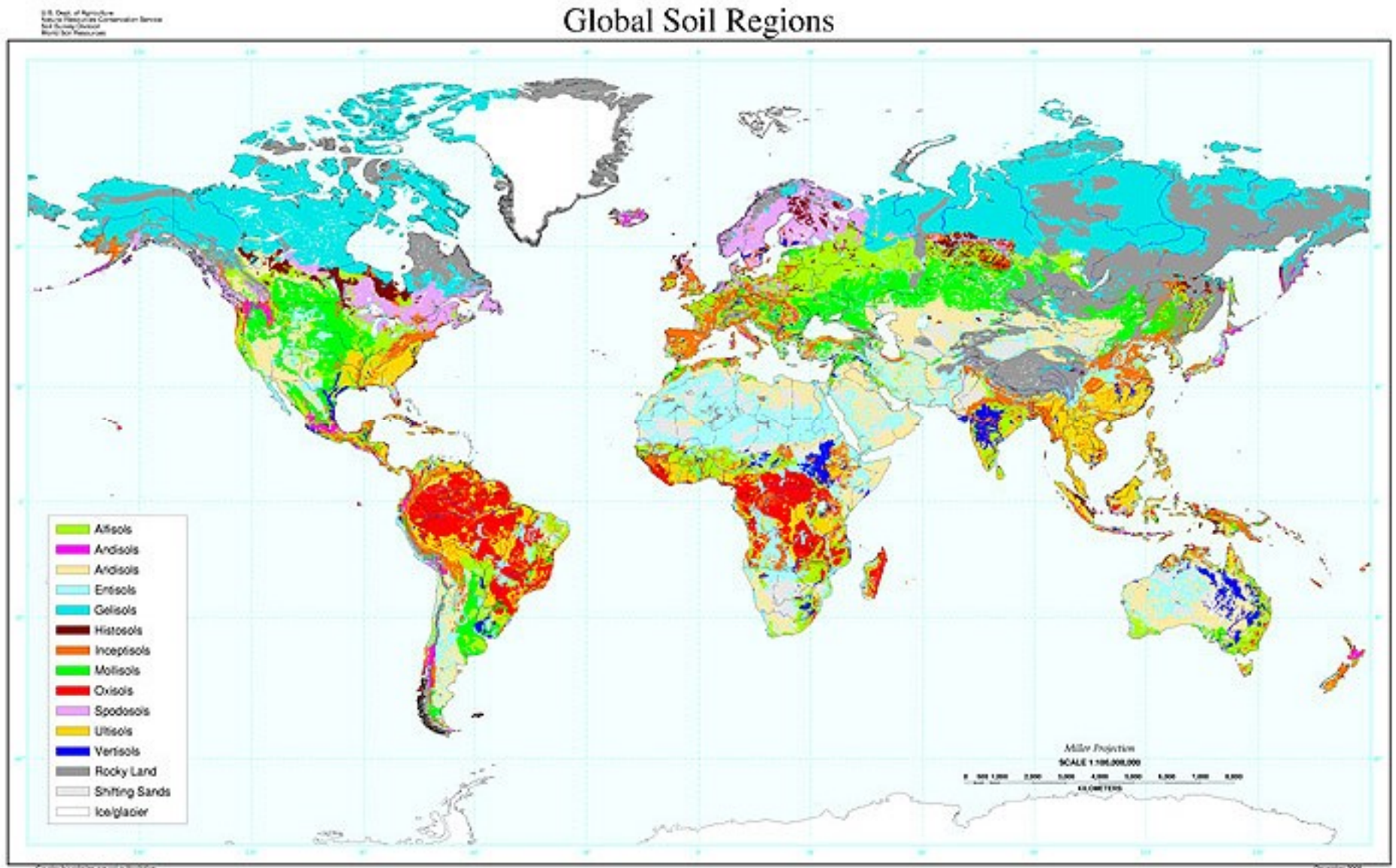
wiki

GŁÓWNE TYPY GLEB

uproszczona klasyfikacja genetyczna

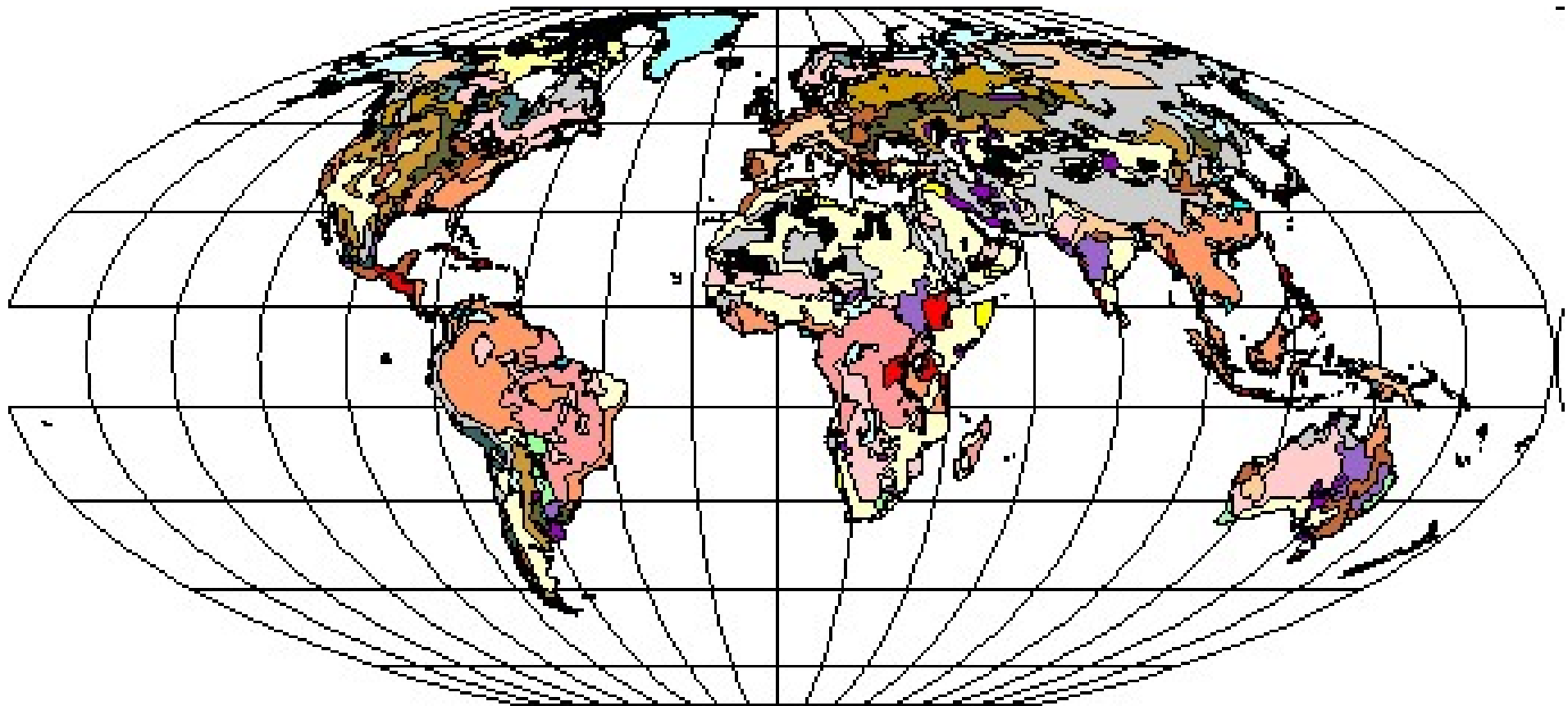

Mapa gleb świata wg. klasyfikacji amerykańskiej (USDA)

(Jest jeszcze klasyfikacja FAO)

Mapa gleb świata wg. klasyfikacji FAO

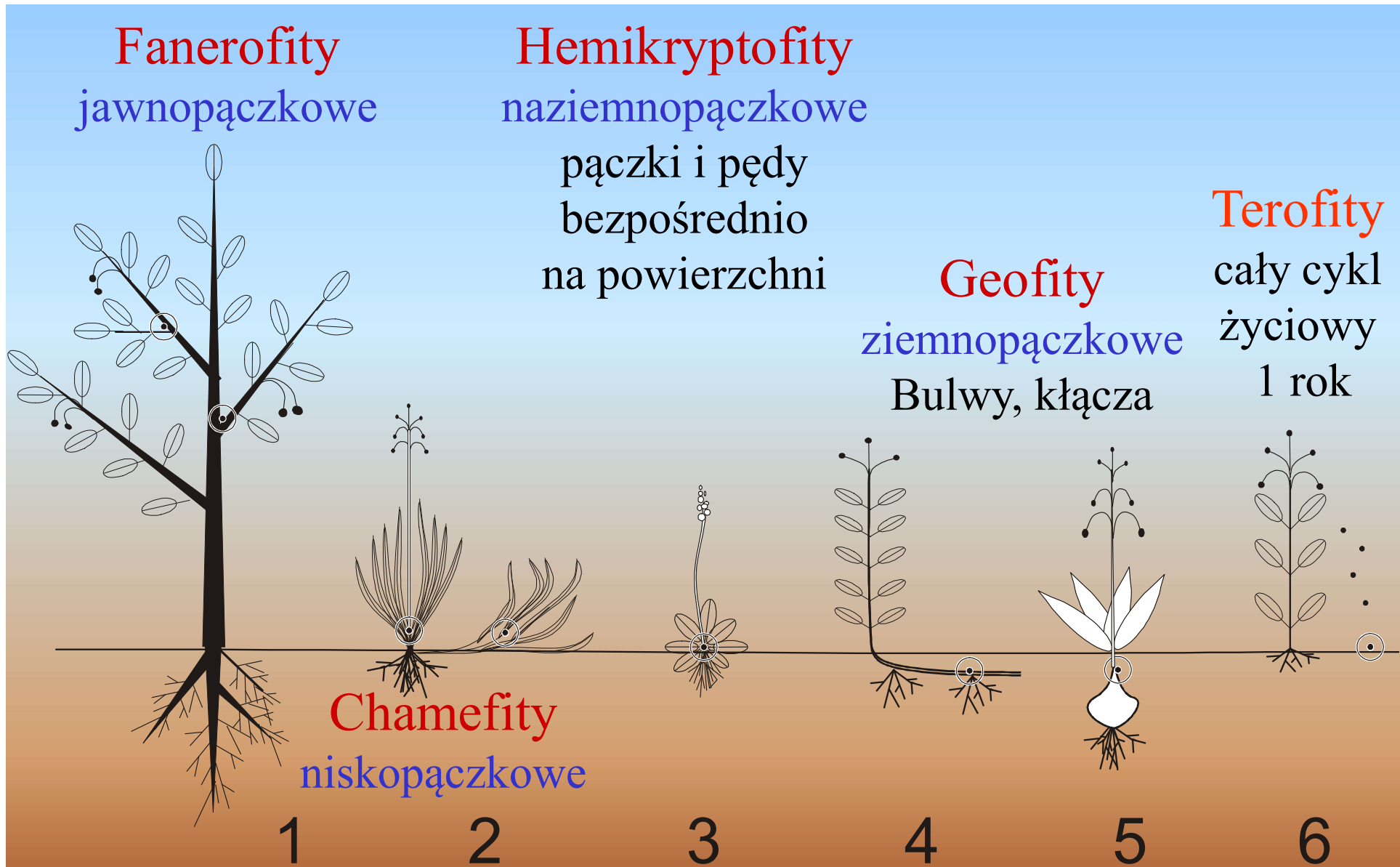
Fluvisols, Gleysols, Cambisols (FL)	Acrisols, Alisols, Plinthosols (AC)	Luvisols, Cambisols (LV)	Andosols (AN)	Shifting Sands
Leptosols (LP)	Plinthosols (PT)	Podzols, Histosol (PZ)	Calcisols, Cambisols, Luvisols (CL)	Waterbodies
Vertisols (VR)	Gleysols, Histosols, Fluvisols (GL)	Nitosols, Andosols (NT)	Kastanozems, Solonetz (KS)	
Gypsisols, Calcisols (GY)	Arenosols (AR)	Histosols, Gleysols (HS)	Planosols (PL)	
Chernozems, Phaeozems, Greyzems (CH)	Cambisols (CM)	Glaciers	Lixisols (LX)	
Podzoluisols, Luvisols (PD)	Solonchaks, Solonetz (SC)	Regosols, Cambisols (RG)	Ferratosols, Acrisols, Nitosols (FR)	

Taksonomia gleb USDA: 12 rzędów

ALFISOLS	Gleby leśne szare, płowe , klimat umiark.
ANDISOLS	Gleby wulkaniczne
ARIDISOLS	Gleby pustyń; sołonczaki, buroziemy
ENTISOLS	Gleby inicjalne, słabo wykształcone
GELISOLS	Gleby na wiecznej zmarzlinie
HISTOSOLS	Gleby organiczne; torfowe, murszowe
INCEPTISOLS	Gleby brunatne, mady rędziny itp..
MOLLISOLS	Próchniczne gleby stepów; czarnoziem
OXISOLS	Silnie zwietrzałe, tropikalne; laterytowe
SPODOSOLS	Silnie kwaśne gleby leśne; bielice itp.
ULTISOLS	Gleby czzerwone i żółte , ciepły klimat
VERTISOLS	Z pęczniejących iłów; tirsy, smolnice

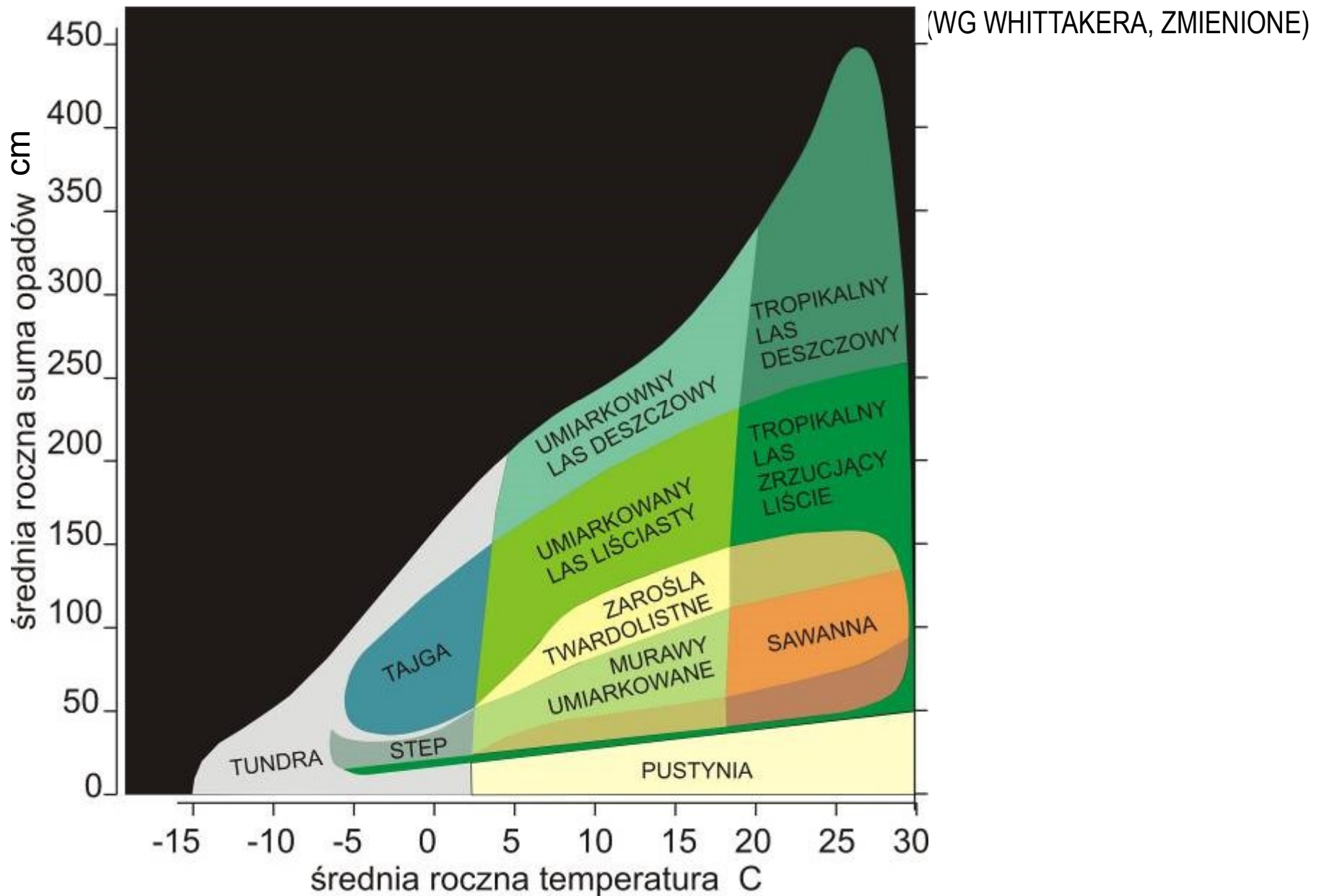
Porównanie (\pm) z taksonomią gleb FAO (WRB)

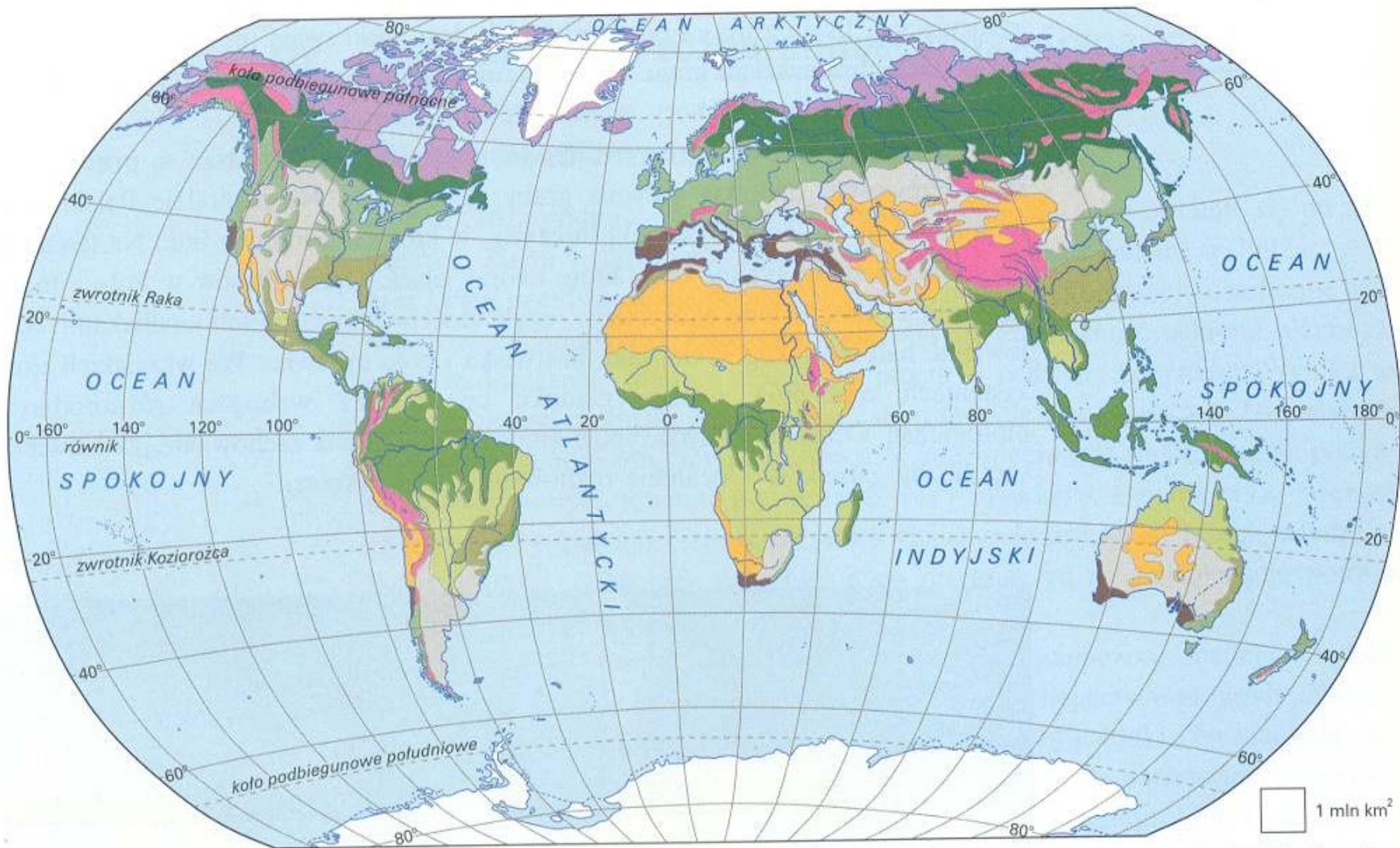
ALFISOLS	Gleby leśne szare, płowe , klimat umiark.	LUVISOLS
ANDISOLS	Gleby wulkaniczne	ANDOSOLS
ARIDISOLS	Gleby pustyń; solonczaki, buroziemy	(CALCISOLS)
ENTISOLS	Gleby inicjalne, słabo wykształcone	LEPTOSOLS
GELISOLS	Gleby na wiecznej zmarzlinie	CRYOSOLS
HISTOSOLS	Gleby organiczne; torfowe, murszowe	HISTOSOLS
INCEPTISOLS	Gleby brunatne, mady, rędziny itp.	CAMBISOLS
MOLLISOLS	Próchniczne gleby stepów; czarnoziem	CHERNOZEMS
OXISOLS	Silnie zwietrzałe, tropikalne; laterytowe	PLINTHOSOLS
SPODOSOLS	Silnie kwaśne gleby leśne; bielice itp.	PODZOLS
ULTISOLS	Gleby czzerwone i żółte , ciepły klimat	ACRISOLS
VERTISOLS	Z pęczniejących iłów; tirsy, smolnice	VERTISOLS

System form życiowych Raunkiaera 1905:
 wg sposobu przetrwania okresu niekorzystnego dla życia

ZALEŻNOŚĆ TYPU ROŚLINNOŚCI (BIOMU) OD TEMPERATURY I OPADÓW

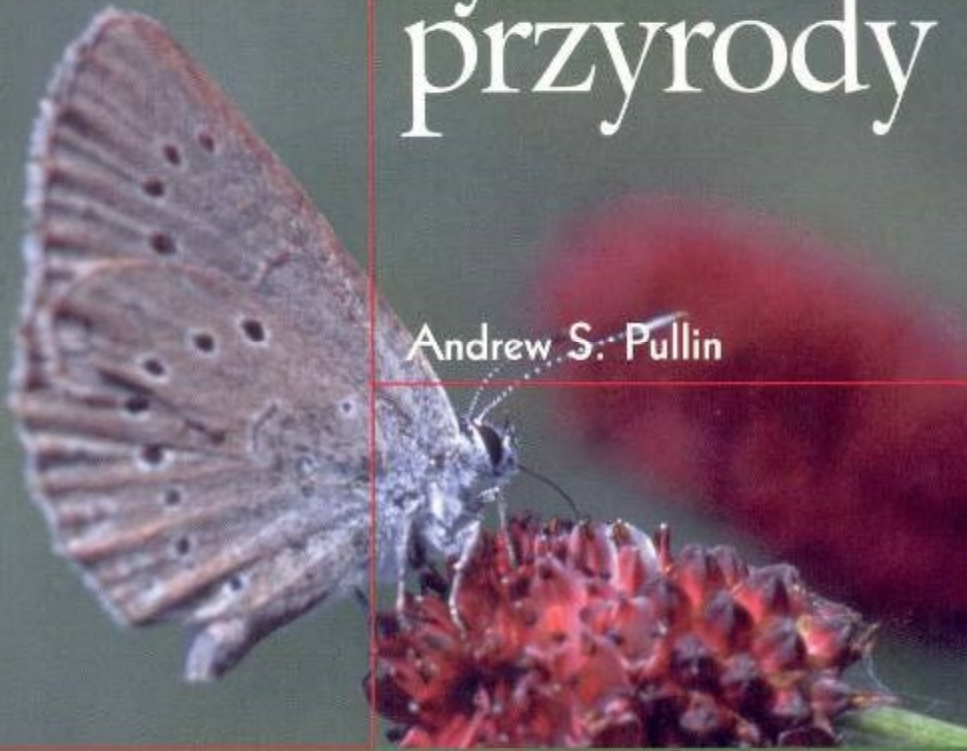

1 mln km²

Lodowce	Tajga	Roślinność śródziemnomorska	Sawanny	Roślinność wysokogórska
Tundra i lasotundra	Lasy strefy umiarkowanej ciepłej	Lasy strefy zwrotnikowej	Lasy równikowe	
Stepy i lasostepy	Pustynie i półpustynie			

Biologiczne podstawy ochrony przyrody

Andrew S. Pullin

WYDAWNICTWO NAUKOWE PWN

Bardzo dobry,
zwięzły opis biomów
w tej książce

(PWN, Warszawa
2004)
str. 19-51

PRZEGLĄD BIOMÓW LĄDOWYCH

Wilgotny las równikowy (las deszczowy)

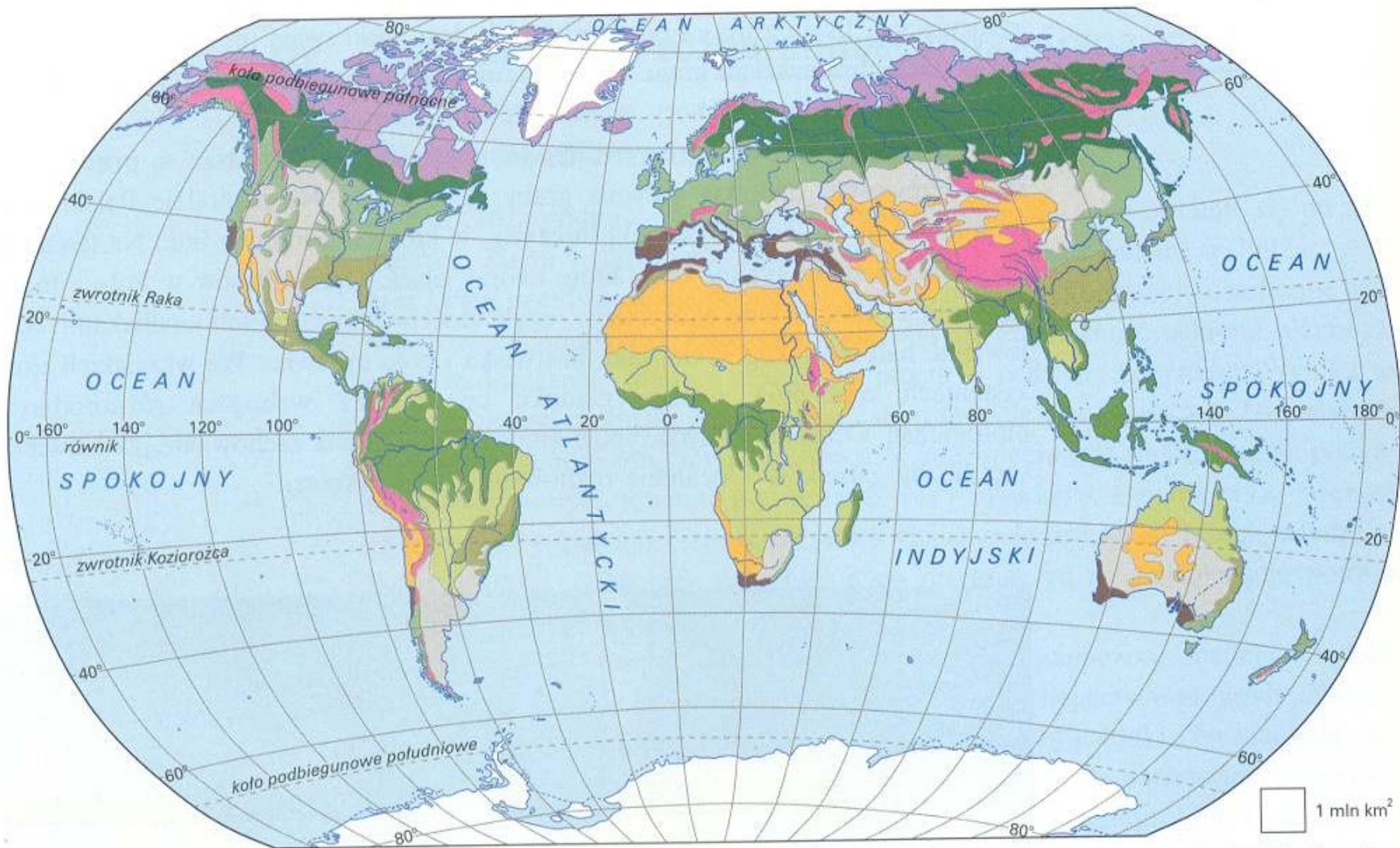
Las liściasty strefy umiarkowanej

Tajga - borealny las iglasty

Trawiaste: step, preria, pampa

Tundra

Pustynia

Lodowce	Tajga	Roślinność śródziemnomorska	Sawanny	Roślinność wysokogórska
Tundra i lasotundra	Lasy strefy umiarkowanej cieplej	Lasy strefy zwrotnikowej	Lasy równikowe	
Stepy i lasostepy	Pustynie i półpustynie			

BIOM: RÓWNIKOWY LAS DESZCZOWY

Klimat	Brak sezonowości
Temperatura	średnia > 17°C
Opady	do 24 000 mm/rok
Gleby	laterytowe
Produkcja	1800-2500 g s.m. m ⁻² rok ⁻¹
Dekompozycja	błyskawiczna
Roślinność	las wieczniezielony, wielowarstwowy
Uwagi	ogromne bogactwo gatunków

Równikowy las górski, Wenezuela

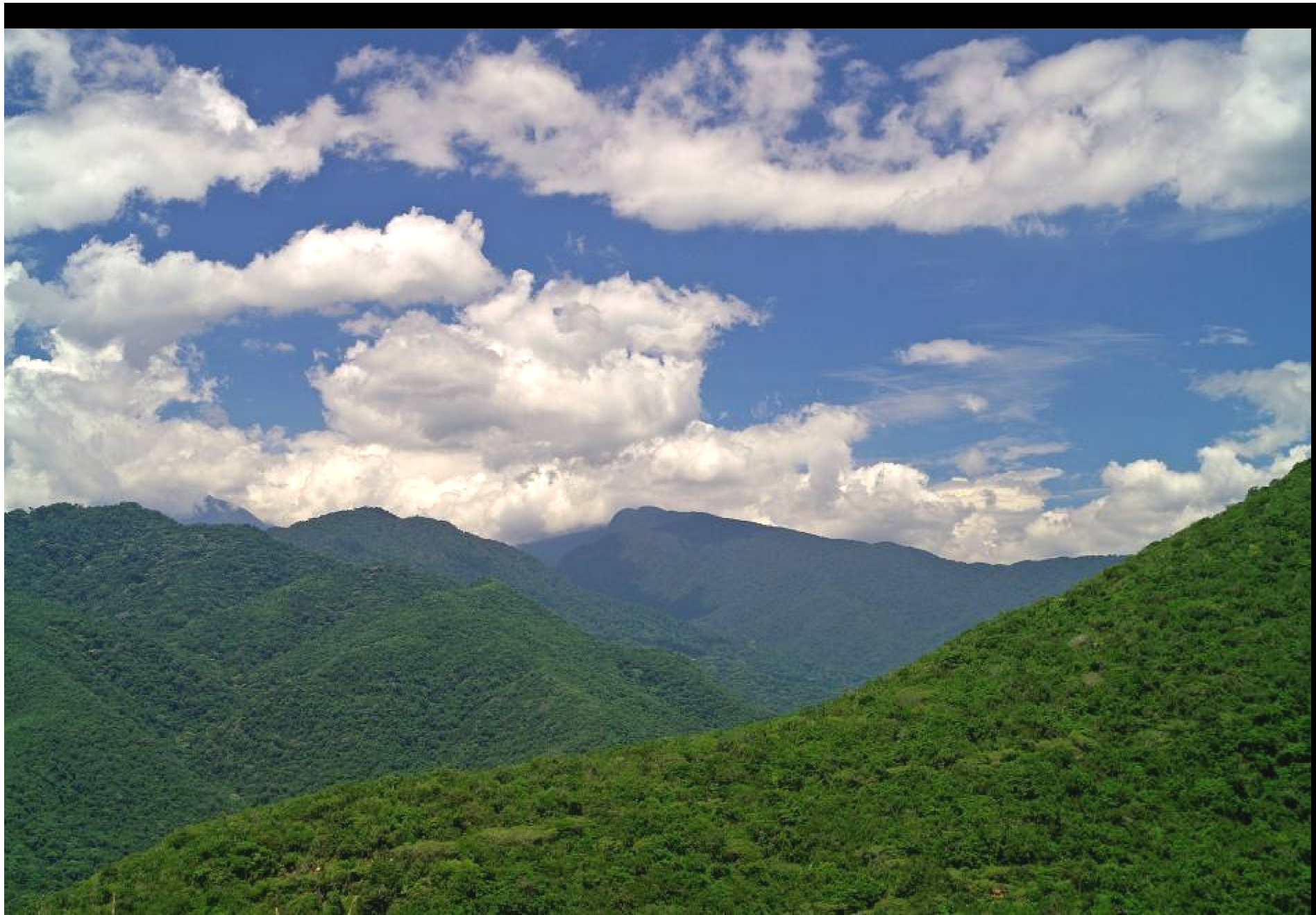

Drzewa z korzeniami przyporowymi. Rancho Grande, Venezuela

Nizinny las deszczowy (dipterokarpowy), Sabah, Borneo

Lasy mgłowe; Cordillera de la Costa, Venezuela

Las mgłowy; Cordillera de la Costa, Venezuela

Las mgłowy - Nowa Kaledonia

Namorzynny (lasy mangrowe); Ocumare, Venezuela

Las deszczowy - Amazonia: postępująca deforestacja
(LANDSAT)

LASY STREFY ZWROTNIKOWEJ: LAS ARAUKARIOWY (Brazylia)

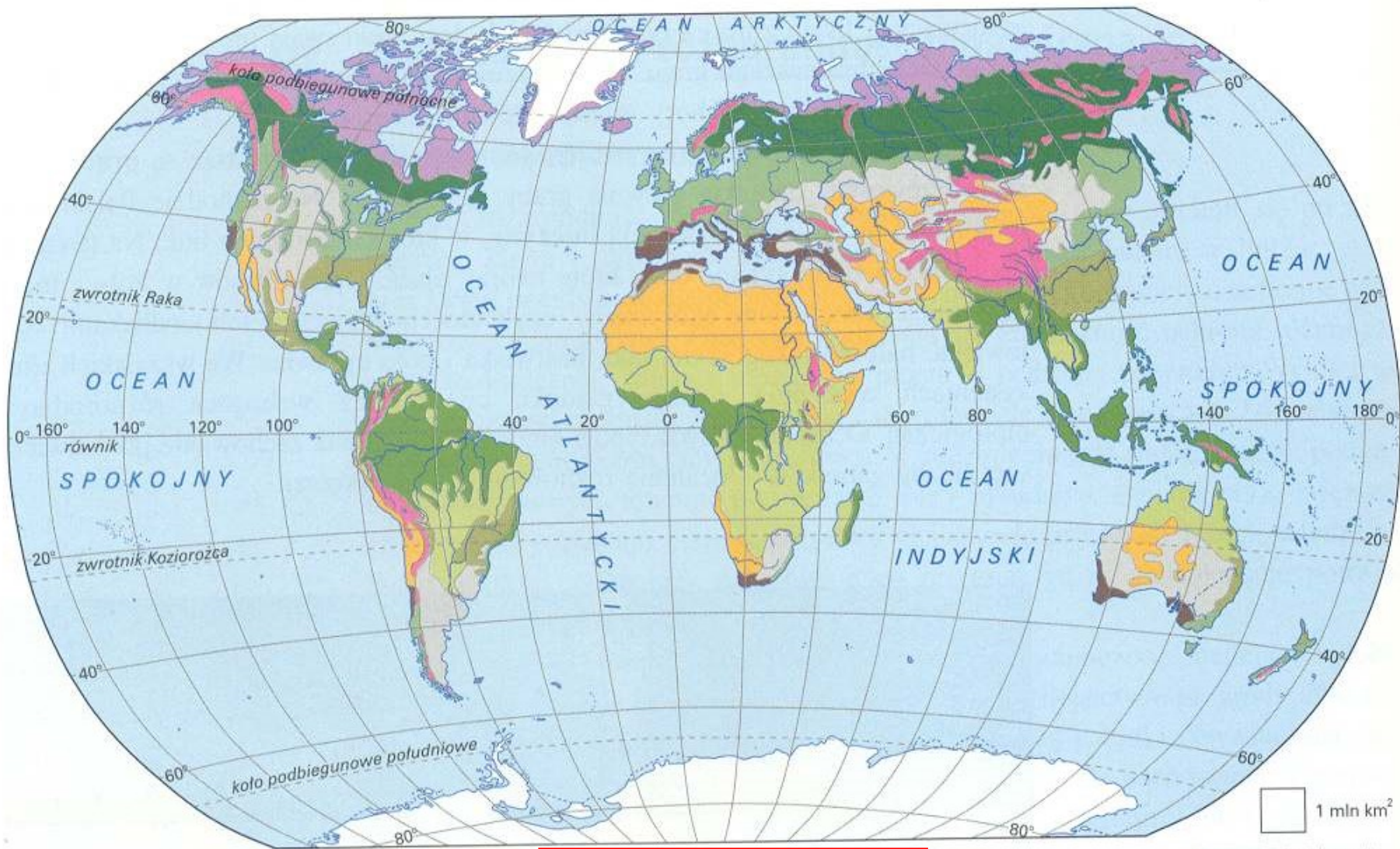

Araucaria angustifolia
(Brazilia)

Paprocie drzewiaste w lesie araukariowym (Brazylia)

1 mln km²

Lodowce	Tajga	Roślinność śródziemnomorska	Sawanny	Roślinność wysokogórska
Tundra i lasotundra	Lasy strefy umiarkowanej ciepłej	Lasy strefy zwrotnikowej	Lasy równikowe	
	Stepy i lasostepy	Pustynie i półpustynie		

BIOM: LAS LIŚCIASTY STREFY UMIARKOWANEJ

Klimat	sezonowy
Temperatura	latem $> 12^{\circ}\text{C}$, zimą $< 0^{\circ}\text{C}$
Opady	750-2000 mm/rok
Gleby	brunatne
Produkcja	do $1200 \text{ g s.m. m}^{-2} \text{ rok}^{-1}$
Dekompozycja	równoważy produkcję
Roślinność	las liściasty sezonowy lub zimozielony
Uwagi	obecnie: rolnictwo; odmiany: macchia itd.

Las liściasty wieczniezielony – Bukan, *Nothofagus* (Patagonia)

PUSZCZA NIEPOŁOMICKA

ŻUBRY W PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ

Las liściasty Am. Pn. (klony czerwone i klony cukrowe)

Macchia śródziemnomorska- Chorwacja

Chapparal (Texas)

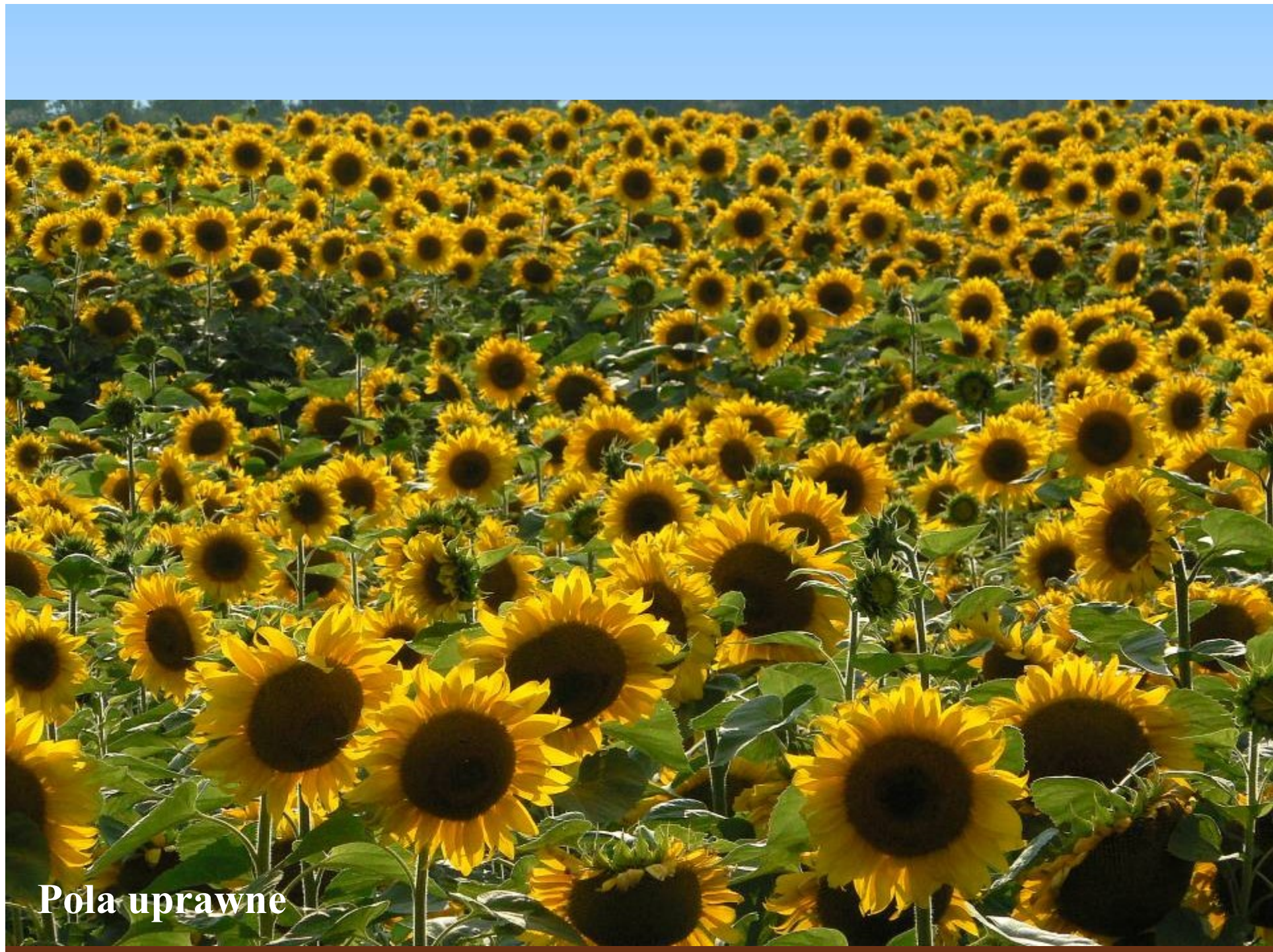
POLA UPRAWNE

Pola uprawne

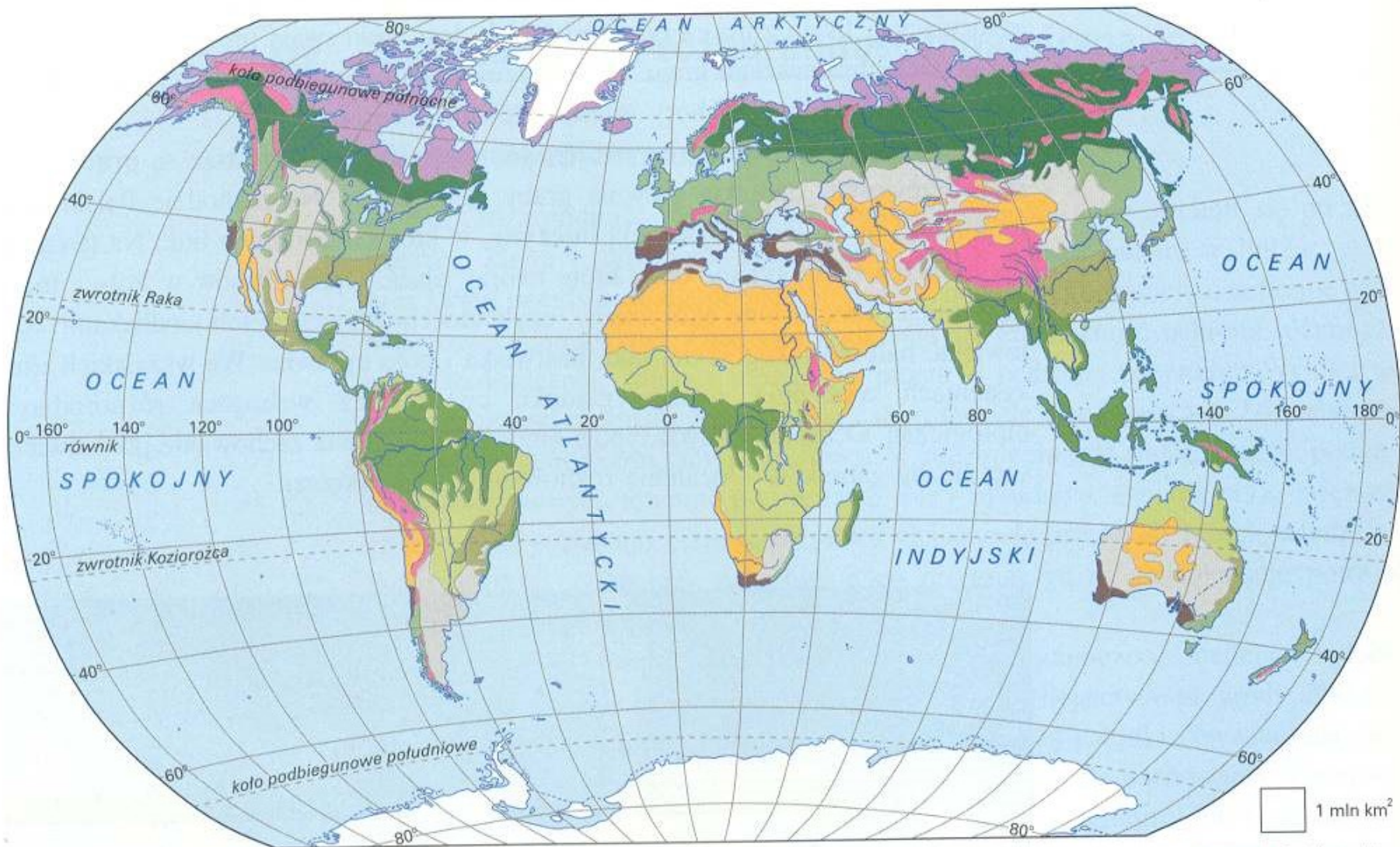

Pola uprawne

Pola uprawne

Lodowce	Tajga	Roślinność śródziemnomorska	Sawanny	Roślinność wysokogórska
Tundra i lasotundra	Lasy strefy umiarkowanej ciepłej	Lasy strefy zwrotnikowej	Lasy równikowe	
Stepy i lasostepy	Pustynie i półpustynie			

BIOM: BOREALNY LAS IGLASTY = TAJGA

Klimat	silnie sezonowy, krótki okres wegetacyjny
Temperatura	latem $> 10^{\circ}\text{C}$, zimą $< 0^{\circ}\text{C}$
Opady	300-700 mm/rok
Gleby	bielicowe
Produkcja	ok. $800 \text{ g s.m. m}^{-2} \text{ rok}^{-1}$
Dekompozycja	nie nadąża za produkcją (akumulacja $C_{\text{org.}}$)
Roślinność	las iglasty zimozielony
Uwagi	Mała różnorodność gat., fluktuacje

Tajga mongolska – górna granica lasu w górach Chentej

Tajga mongolska w górach Chentej

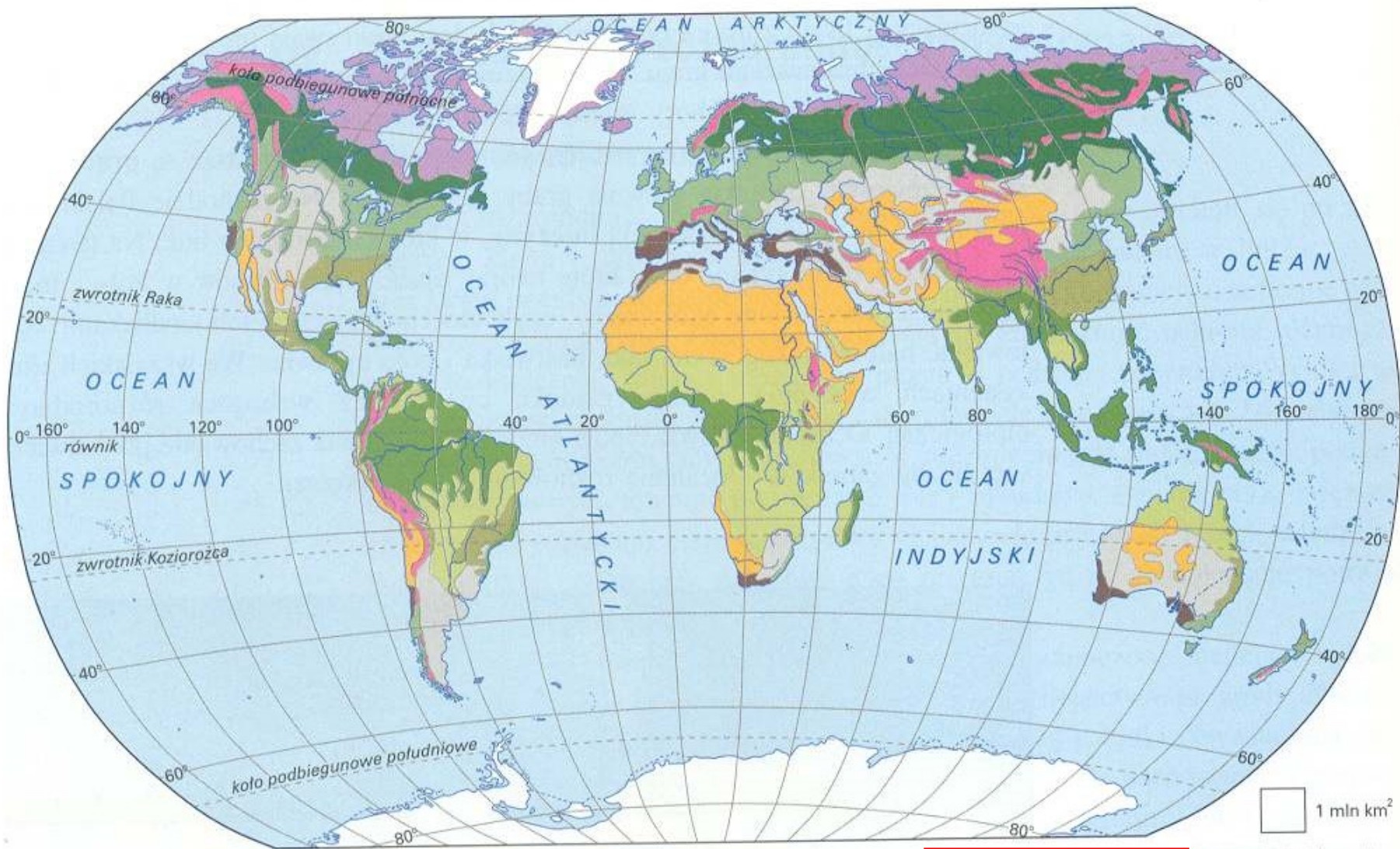
Sosna syberyjska *Pinus sibirica* („kiedrowka”)

„Pirofity”

Pinus contorta, *Pinus radiata* i in.

Lodowce	Tajga	Roślinność śródziemnomorska	Sawanny	Roślinność wysokogórska
Tundra i lasotundra	Lasy strefy umiarkowanej cieplej	Lasy strefy zwrotnikowej	Lasy równikowe	
Stepy i lasostepy		Pustynie i półpustynie		

BIOMY TRAWIASTE: STEP, PRERIA, PAMPA

Klimat	sezonowy, kontynentalny
Temperatura	duża amplituda
Opady	ok. 0 - 800 mm/rok
Gleby	czarnoziemy; kasztanowe
Produkcja	500 g s.m. m ⁻² rok ⁻¹
Dekompozycja	może nie nadążać za produkcją
Roślinność	jednowarstwowa; trawy, zioła, krzewy
Uwagi	Pastwiska; odmiana: sawanna

Preria, Wyoming, USA

Step karaganowy, Mongolia

Suchy step połunowo-ostnicowy, Mongolia

BIOM: SAWANNA TROPIKALNA

Śr. temp. roczna	18 – 25 ⁰ C	
Suma opadów	400-1000 mm/rok	
Pory roku	Wyraźne (pora sucha, pora deszczowa)	
Stan biomasy	1,5 kg/m ²	
Produkcja (NPP)	500-1600 g m ⁻² rok ⁻¹	
Producenci	Przewaga fotosyntezy C4	
Roślinożercy	Liczne duże przeżuwacze, gryzonie	
Drapieżne	Duże ssaki drapieżne (kotowate, psowate); ssaki mrówko- i termitożerne	
Destruenci	duży udział termitów i mrówek; pożary	
Gleby	laterytowe	

© jw

Żyrafa siatkowana *Giraffa camelopardalis reticulata*; Samburu, Kenia

Sawanna trawiasta, Masai Mara, Kenia

Sawanna zalewowa, Los Llanos, Wenezuela

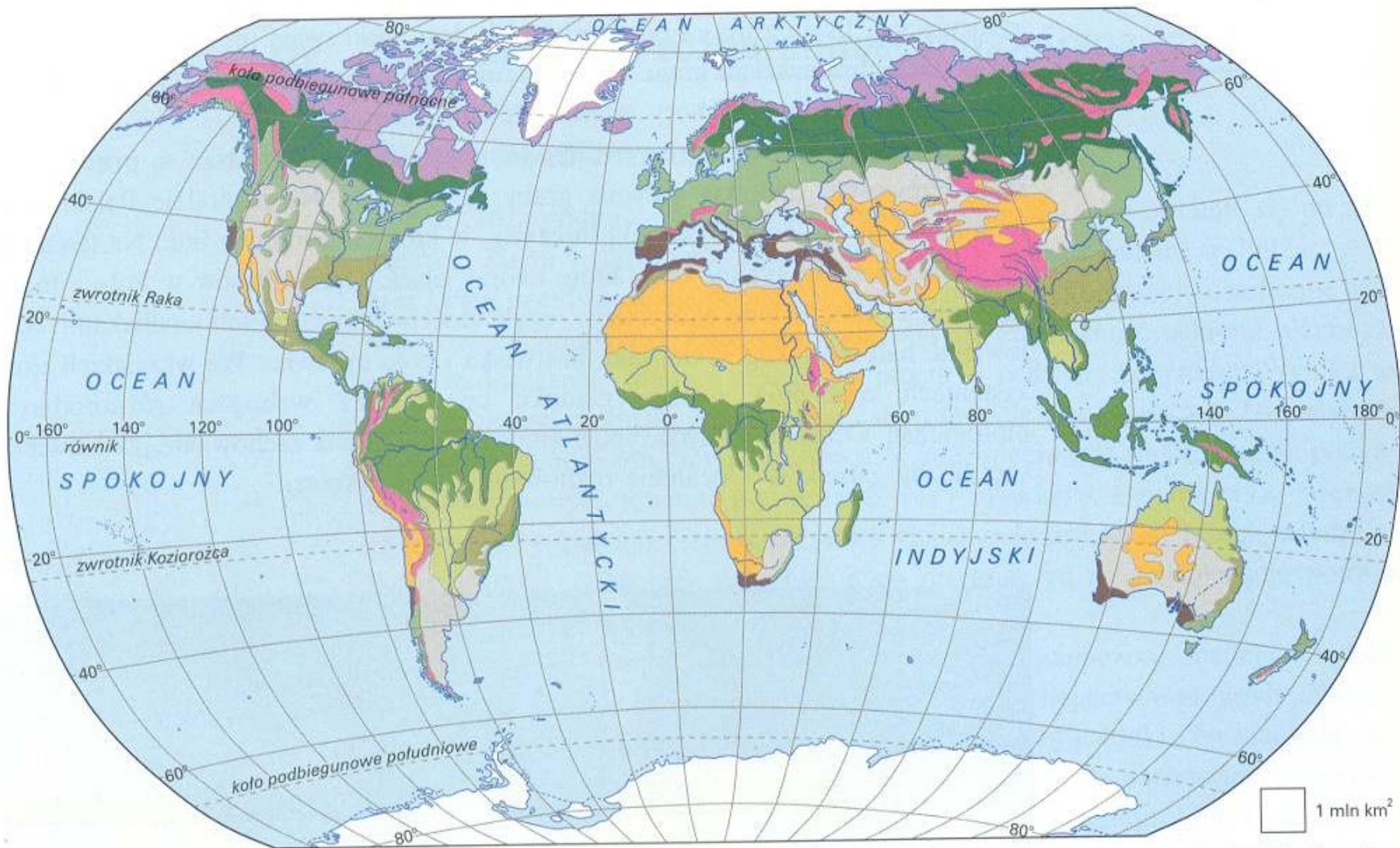
Wyspa leśna na sawannie zalewowej (cerrado); Pantanal, Brazylia

Zarośla palmowo-figowcowe; Pantanal, Brazylia

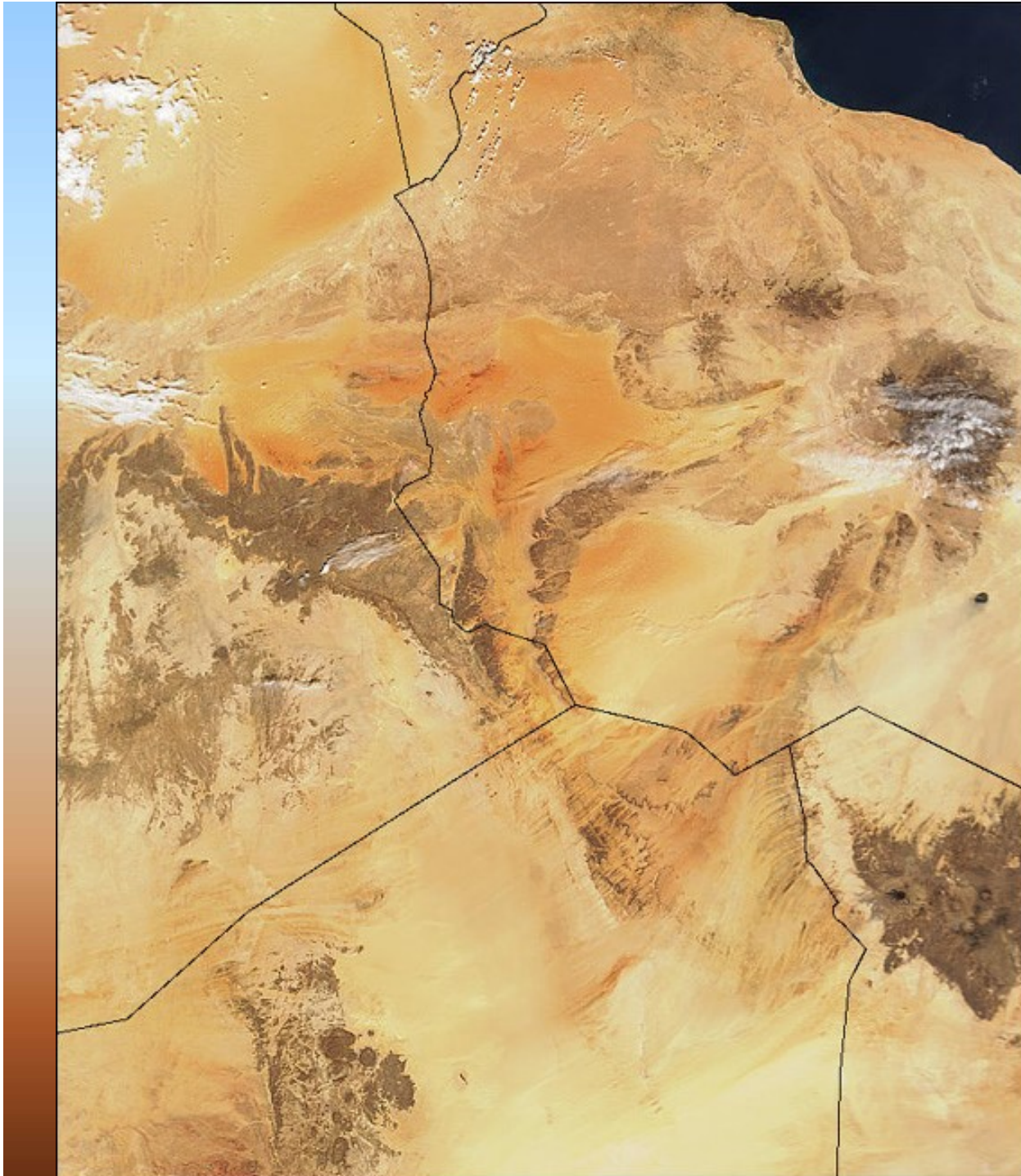
Pantanal, Brazilia

Lodowce	Tajga	Roślinność śródziemnomorska	Sawanny	Roślinność wysokogórska
Tundra i lasotundra	Lasy strefy umiarkowanej ciepłej	Lasy strefy zwrotnikowej	Lasy równikowe	
Stepy i lasostepy	Pustynie i półpustynie			

BIOM: PUSTYNIA

Klimat	suchy; czasem sezonowy
Temperatura	niska, wysoka, lub sezonowo zmienna
Opady	< 250 mm/rok
Gleby	pustynne (szaroziemie; kasztanowe)
Produkcja	znikoma
Dekompozycja	powolna
Roślinność	sukulenty, pokrycie 0 - 30% pow.
Uwagi	półpustynie; życie pod ziemią

SAHARA

Egipt - Pustynia Wschodnia (Sahara)

Pustynia kamienista, płw. Synaj

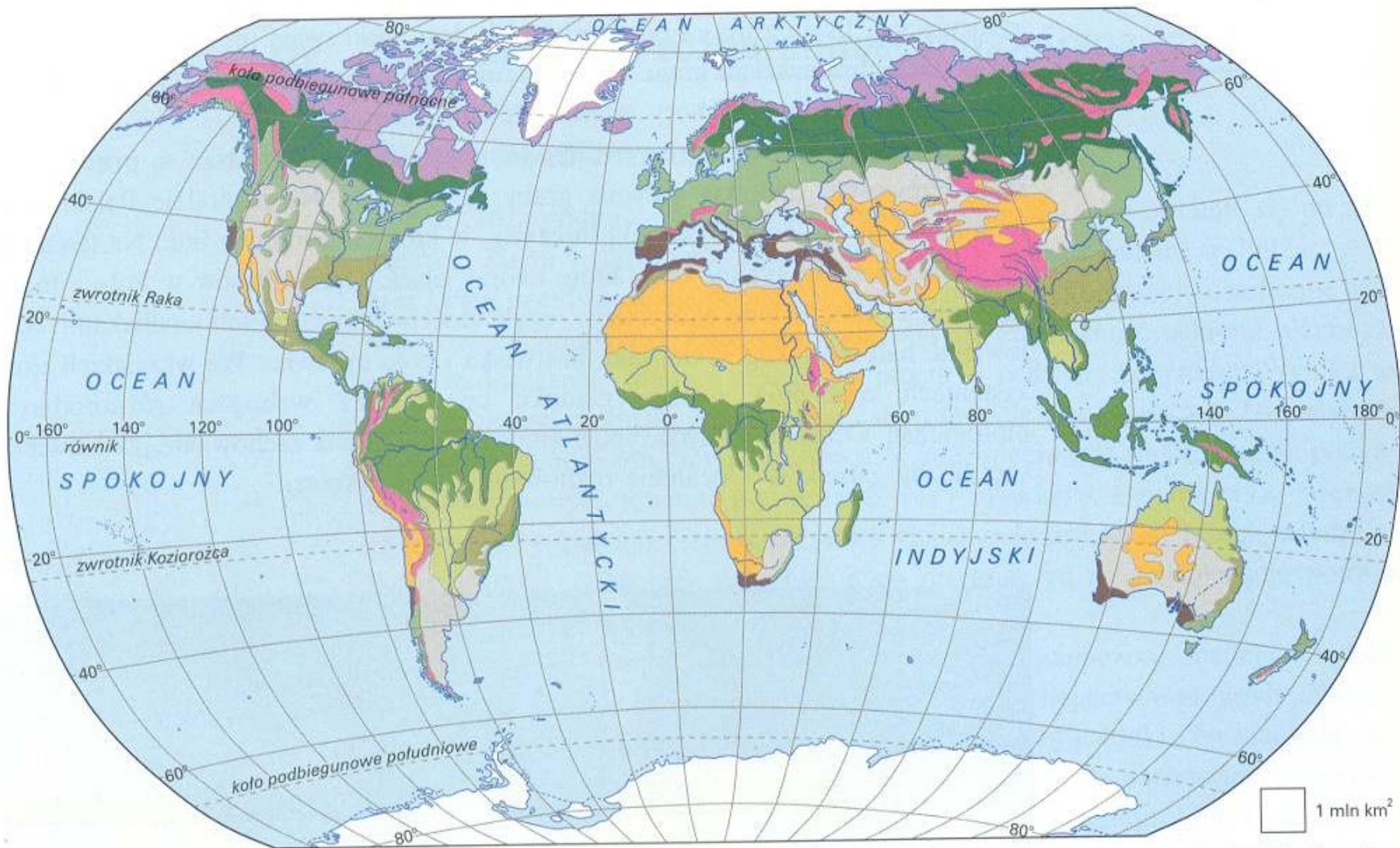
Pustyna Mojave (Kalifornia) – *Yucca brevifolia* („Joshua tree”)

Pustynia kaktusowa; Paraguana, Venezuela

Pustynia Iracka (oaza)

Lodowce	Tajga	Roślinność śródziemnomorska	Sawanny	Roślinność wysokogórska
Tundra i lasotundra	Lasy strefy umiarkowanej cieplej	Lasy strefy zwrotnikowej	Lasy równikowe	
Stepy i lasostepy	Pustynie i półpustynie			

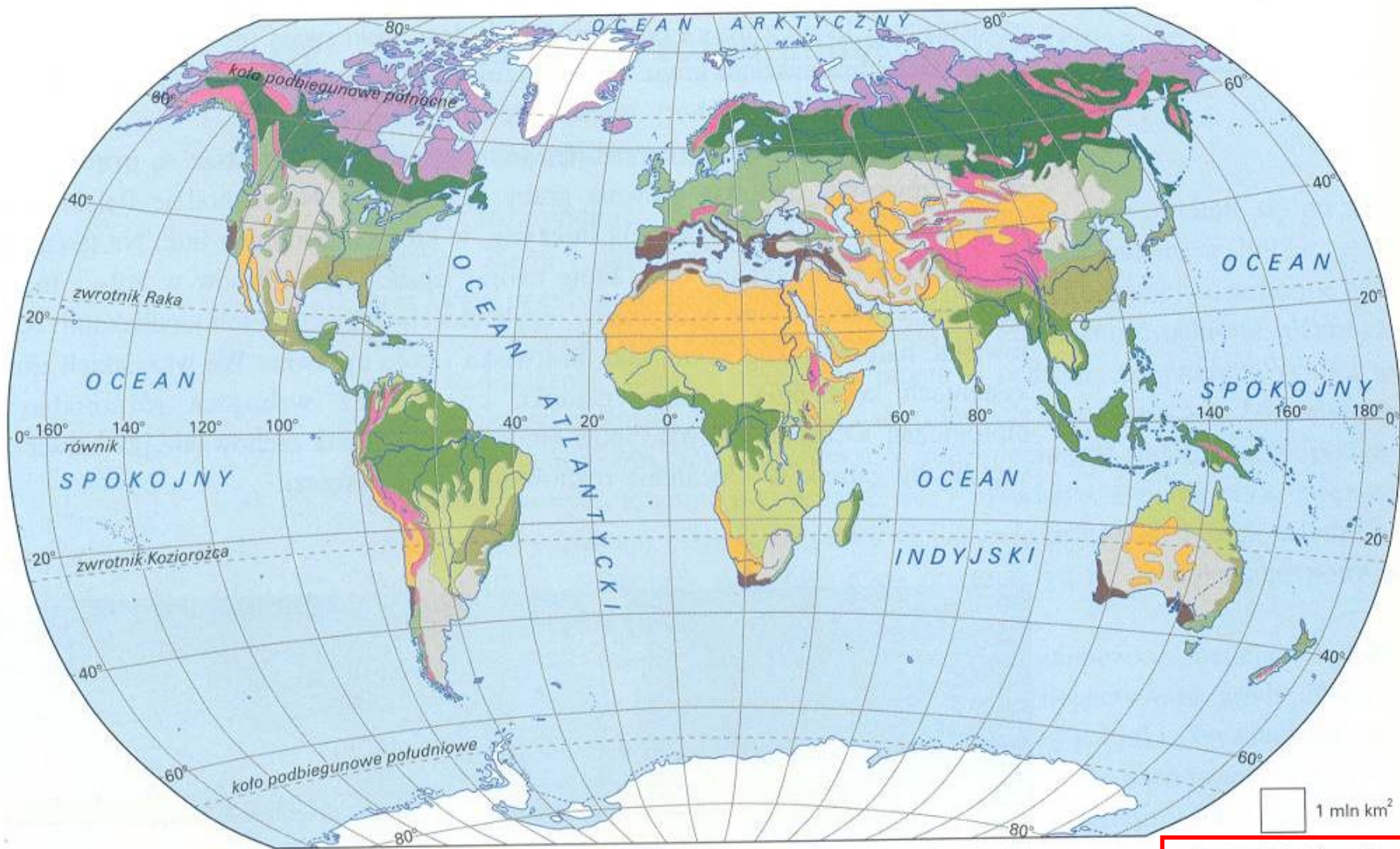
BIOM:TUNDRA

Klimat	sezonowość; b. krótki okres wegetacyjny
Temperatura	niska; wieczna zmarzlina
Opady	< 250 mm/rok
Gleby	glejowe
Produkcja	150-300 g s.m. m ⁻² rok ⁻¹
Dekompozycja	powolna
Roślinność	mchy, porosty, zioła, krzewinki
Uwagi	latem długi dzień; pojawy masowe

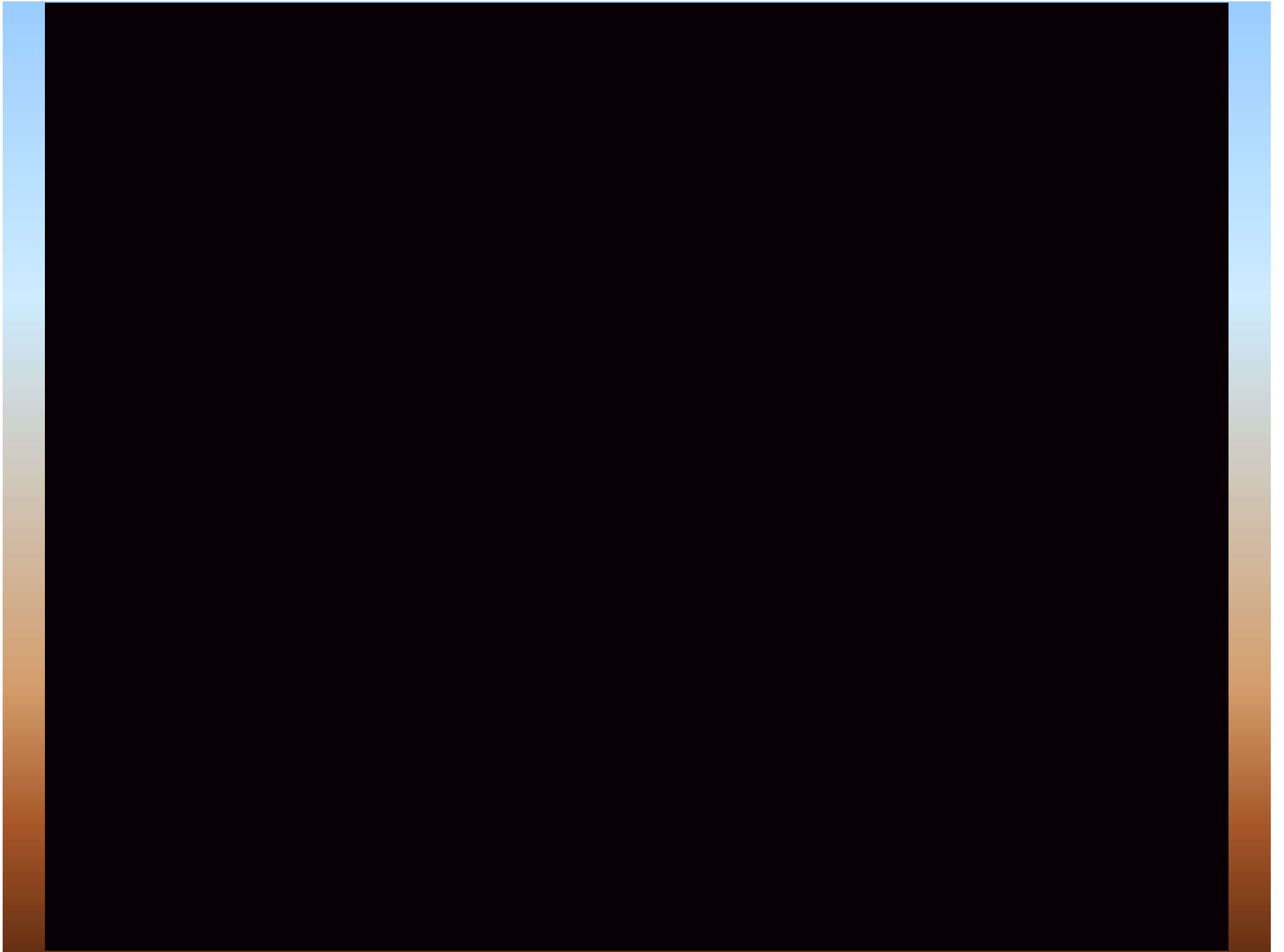

Tundra Polygon in the vicinity of the Teshekpuk Lake, 2006

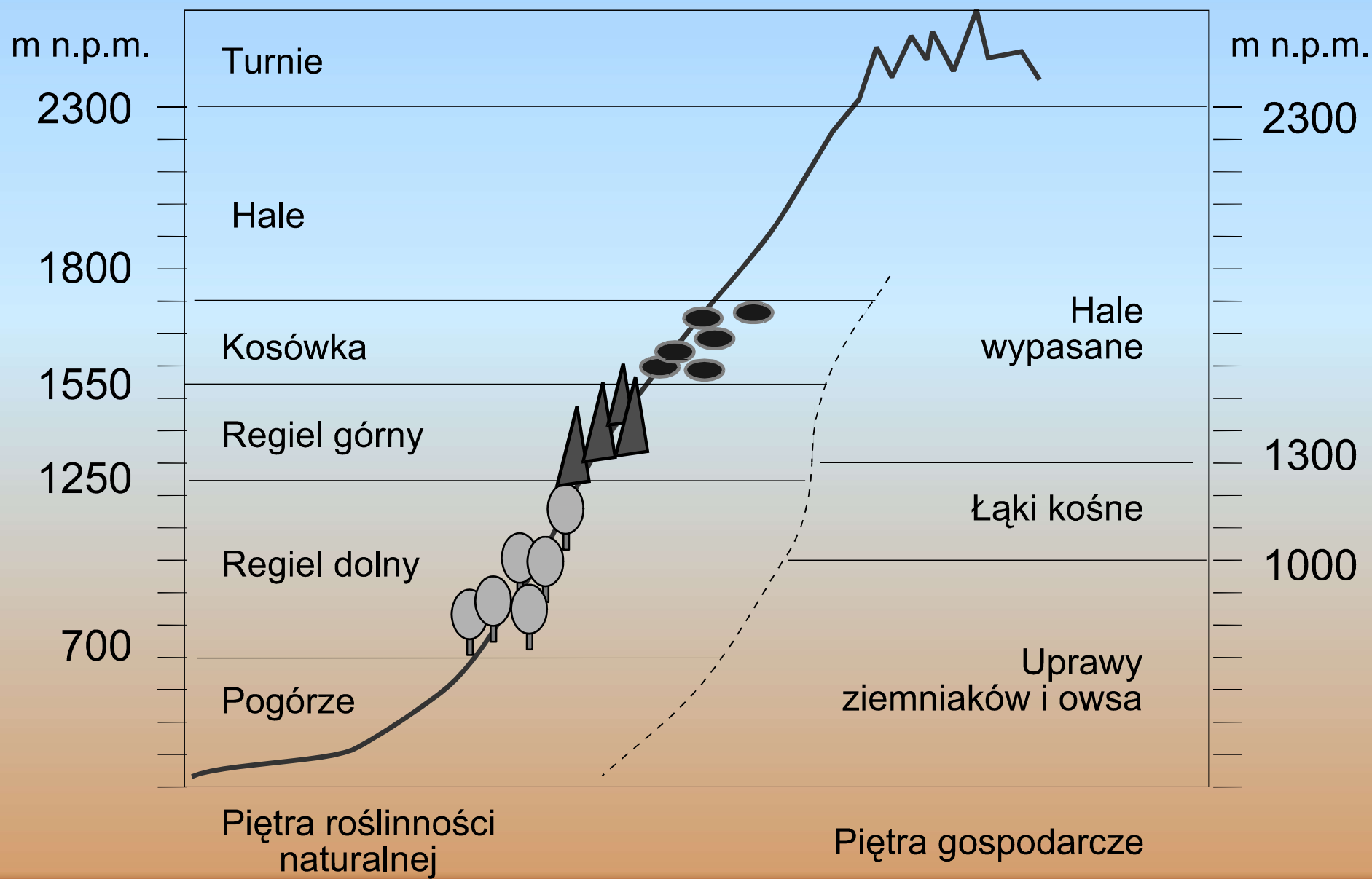
Photograph by Subhankar Banerjee

Lodowce	Tajga	Roślinność śródziemnomorska	Sawanny	Roślinność wysokogórska
Tundra i lasotundra	Lasy strefy umiarkowanej ciepłej	Lasy strefy zwrotnikowej	Lasy równikowe	
Stepy i lasostepy	Pustynie i półpustynie			

PIĘTRA ROŚLINNOŚCI W TATRACH

Piętrowość roślinności
w Alpach
(Hohe Tauern)

Paramo – Andy, Cordiliera de Merida, Venezuela

Paramo – Andy, Cordiliera de Merida, Venezuela

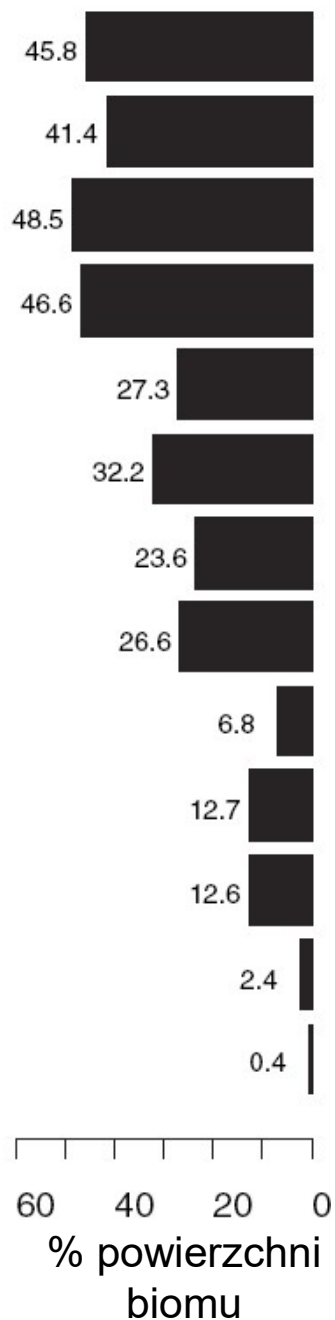

© jw

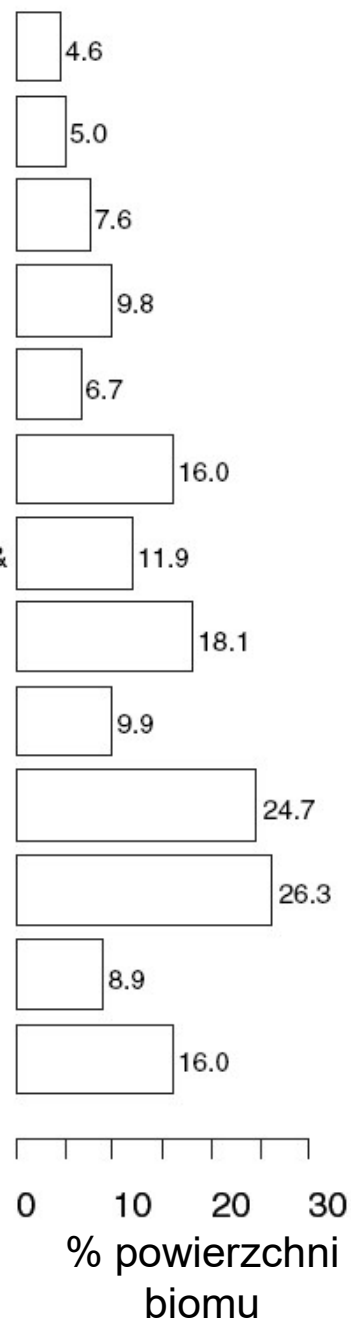

Senecio sp. Mt. Kenia

Siedliska zmienione

Siedliska chronione

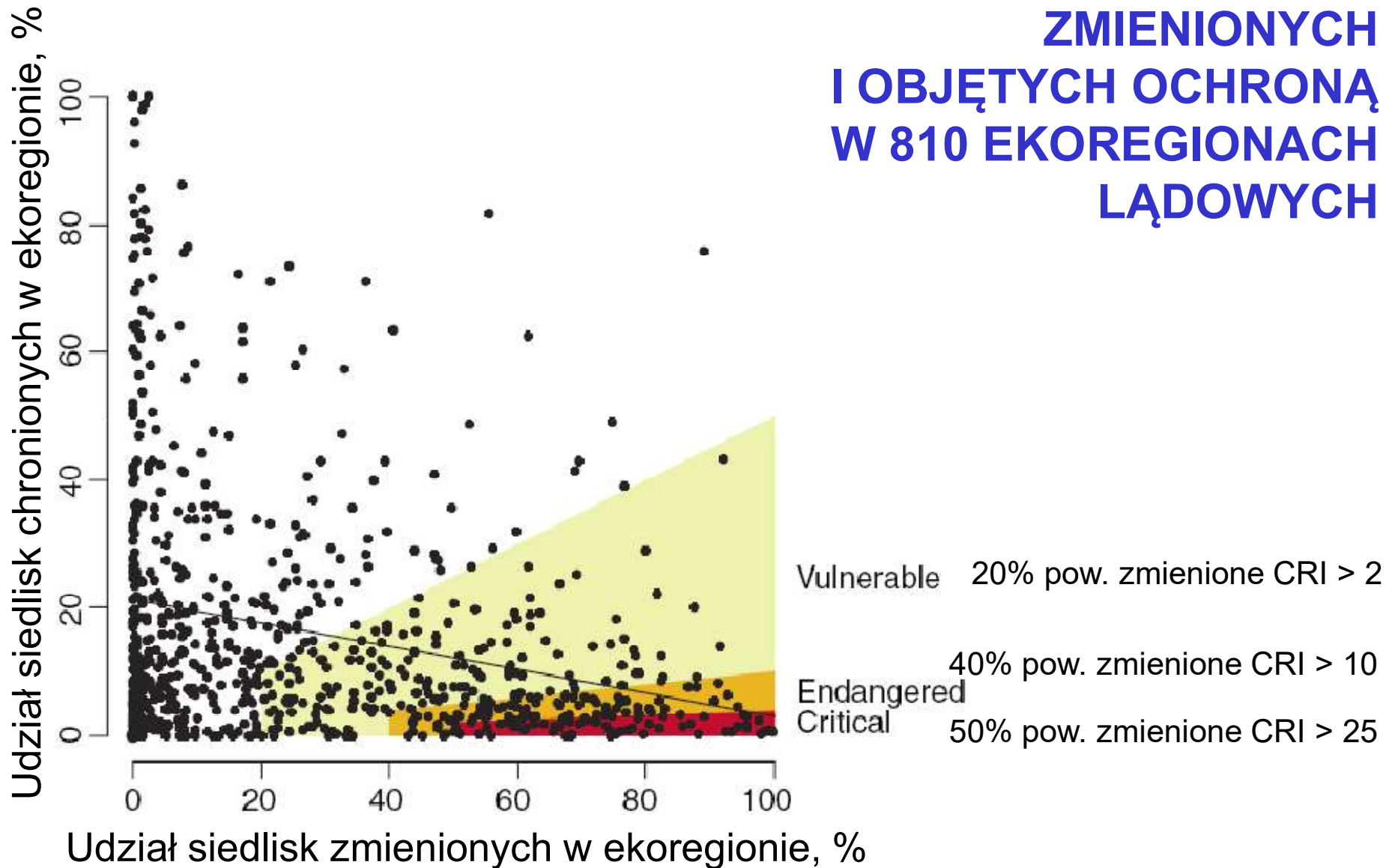
CRI

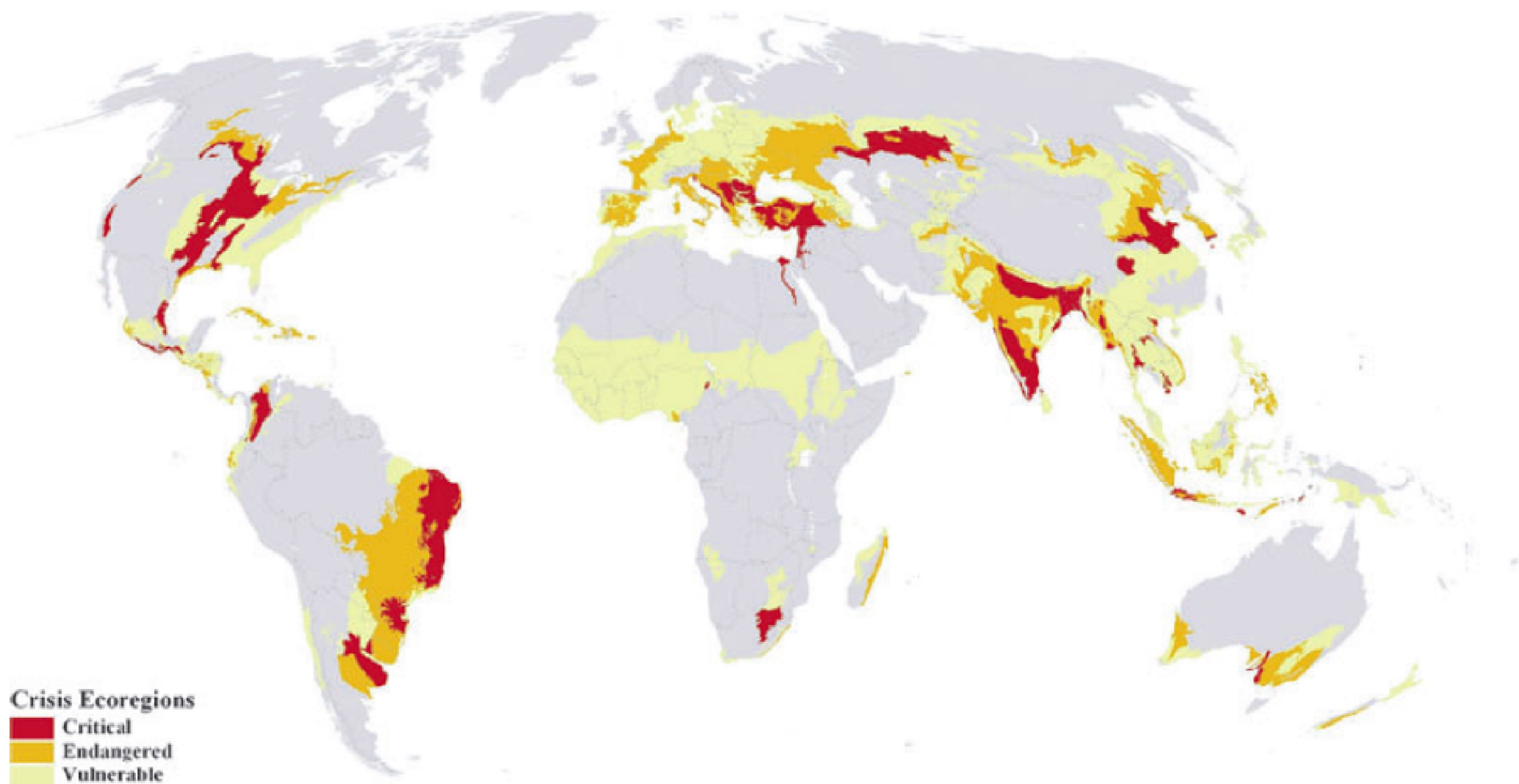
UDZIAŁ SIEDLISK ZMIENIONYCH I OBJĘTYCH OCHRONĄ W 13 BIOMACH LĄDOWYCH

CRI - „*conservation risk index*” =
zmienione/chronione

UDZIAŁ SIEDLISK ZMIENIONYCH I OBJĘTYCH OCHRONĄ W 810 EKOREGIONACH LĄDOWYCH

MAPA EKOREGIONÓW WRAŻLIWYCH (*vulnerable*), ZAGROŻONYCH (*endangered*) I KRYTYCZNIE ZAGROŻONYCH (*critical*)

BIOMY DZISIAJ:

„Anthromes”
Antropogenic Biomes

(Ellis & Ramankutty 2008)

1700:

50% pow. łądów w stanie dzikim

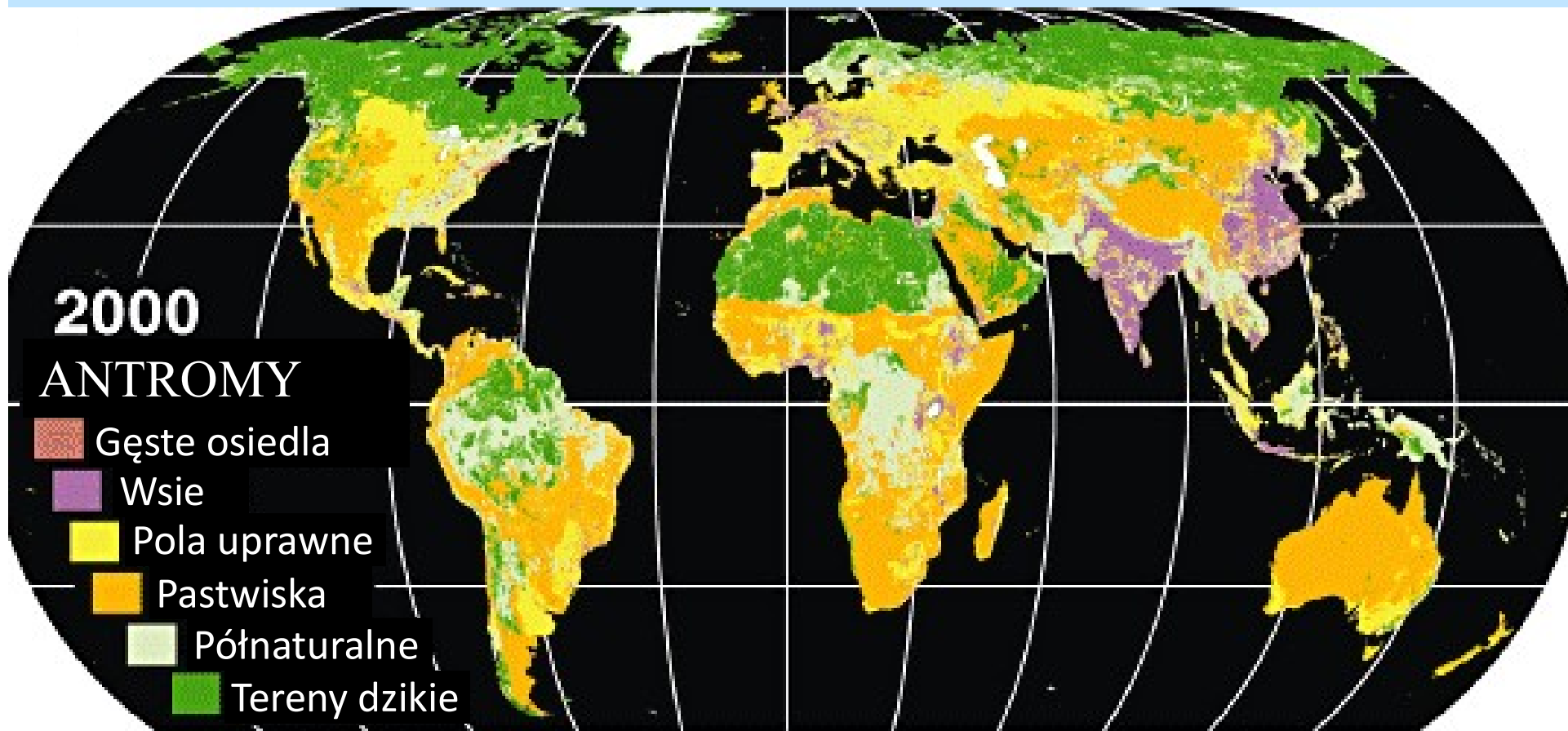
45% półnaturalne

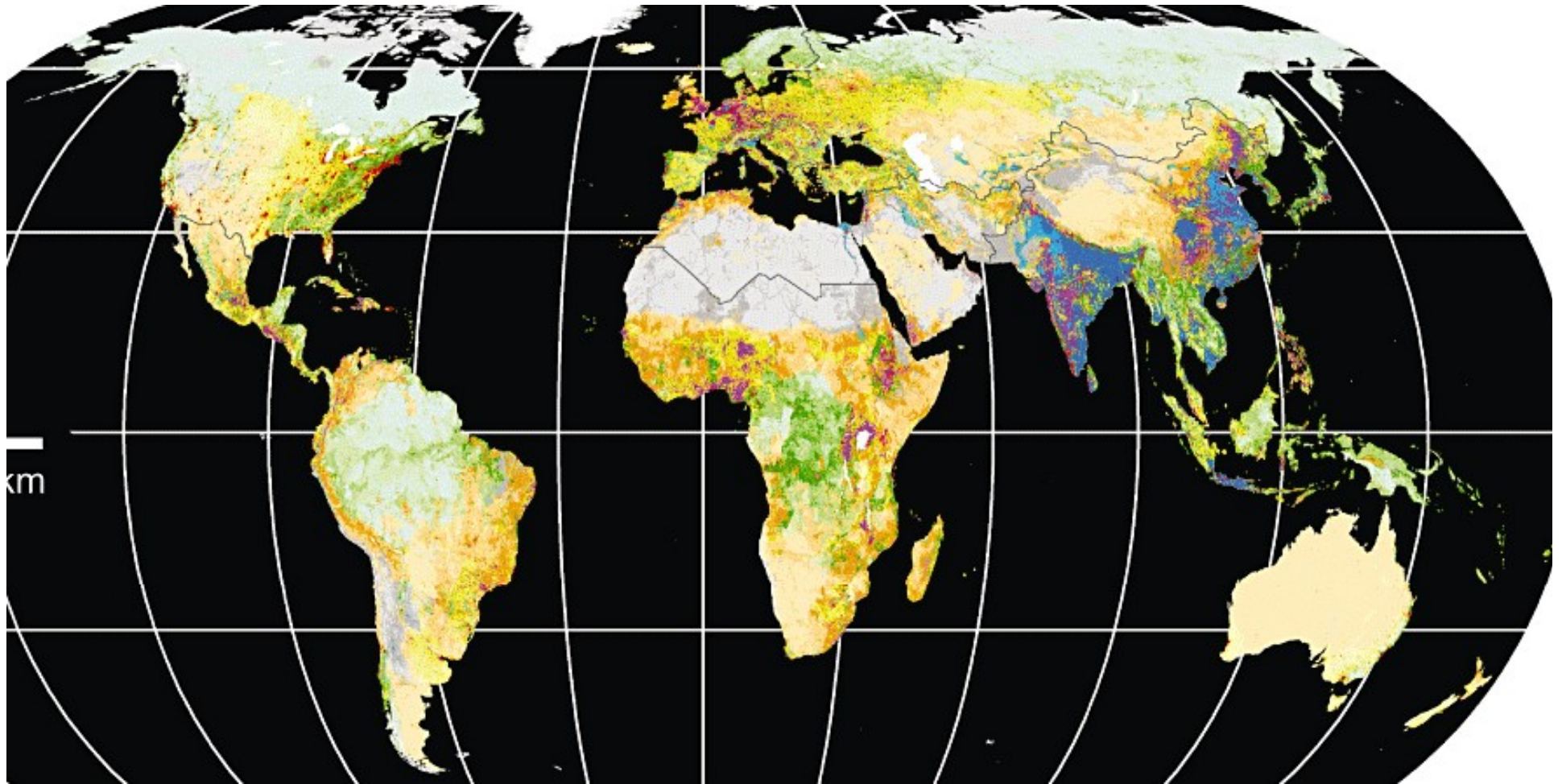
2000:

55% - pastwiska, uprawy, tereny zurbanizowane

45% - półnaturalne (20%) i dzikie (25%)

ANTROMY I BIOMY WSPÓŁCZESNE

Anthromes

Used

Dense Settlements

- Urban
- Mixed settlements

Villages

- Rice villages
- Irrigated villages
- Rainfed villages
- Pastoral villages

Croplands

- Residential irrigated croplands
- Residential rainfed croplands
- Populated croplands
- Remote croplands

Rangelands

- Residential rangelands
- Populated rangelands
- Remote rangelands

Seminatural

Seminatural

- Residential woodlands
- Populated woodlands
- Remote woodlands
- Inhabited treeless & barren lands

Wild

Wildlands

- Wild woodlands
- Wild treeless & barren lands

2000

